

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ  
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ**

**А. Е. БОЙКО**

**ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ  
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ  
ДЛЯ ВИХОВАНЦІВ  
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ  
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ**

**А. Е. Бойко**

**ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ  
ОСВІТИ ДЛЯ ВИХОВАНЦІВ МОЛОДШОГО  
ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*Методичні рекомендації*

Кропивницький – 2020

УДК 374:[37.011.3-057.874:373.3]  
Б 77

*Рекомендовано до друку вченою радою  
Інституту проблем виховання НАПН України  
(протокол № 6 від 28 травня 2020 р.)*

**Рецензенти:**

**І. С. Волощук** – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих Інституту обдарованої дитини НАПН України;

**О. А. Комаровська** – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України.

**Бойко А. Е.**

Б 77 Зміст і технології позашкільної освіти для вихованців молодшого шкільного віку : методичні рекомендації / [А. Е. Бойко] – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 102 с.  
ISBN 978-966-189-560-6

*Методичні рекомендації висвітлюють важливі аспекти формування у молодших школярів ініціативної компетентності школярів. Наголошується на важливості вивчення іноземної мови у молодшому шкільному віці, що спрямована на формування позитивного ставлення до предмета та мотивування у необхідності володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування. Розроблені зміст, форми, методи роботи з молодшими школярами в закладах позашкільної освіти, що формують здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави та культури, пошанування своєї гідності та інших людей.*

*Методичні рекомендації адресовані педагогам закладів позашкільної освіти, слухачам курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, аспірантам, магістрантам, студентам, усім, хто цікавиться проблемою навчання іноземних мов (англійської) молодших школярів.*

УДК 374:[37.011.3-057.874:373.3]

ISBN 978-966-189-560-6

© Інститут проблем виховання, 2020  
© Бойко А.Е., 2020  
© ТОВ «Імекс-ЛТД», 2020

## **ЗМІСТ**

<b>ПЕРЕДМОВА.....</b>	<b>4</b>
<b>1. Молодших шкільних вік. Вікові особливості. ....</b>	<b>5</b>
<b>2. Сучасний зміст позашкільної освіти для молодших школярів .....</b>	<b>16</b>
<b>3. Методи і технології позашкільної освіти для молодших школярів .....</b>	<b>24</b>
<b>ЛІТЕРАТУРА.....</b>	<b>50</b>
<b>ДОДАТКИ .....</b>	<b>52</b>

## ПЕРЕДМОВА

Високий рівень вимог та швидкий темп сучасного життя вимагає від дорослих запропонувати підрастаючій особистості чіткі та зрозумілі орієнтири для того, щоб допомогти їй реалізувати у вчинках свою індивідуальність, конструктивно підійти до вирішення практичних життєвих проблем. Тому реформування загальної системи освіти актуалізувало і проблему модернізації позашкільної освіти, що повинна базуватися на цінностях, розвитку життєвих компетентностей та на партнерській взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

В методичних рекомендаціях пропонуються технології позашкільної освіти для дітей молодшого шкільного віку, націлених на розвиток у вихованців умінь, які необхідні для творчого самовираження, особистісного розвитку, активної ролі в суспільстві та соціальної участі протягом всього життя.

Зокрема у запропонованій роботі подано навчально-методичні матеріали з досвіду організації гуртка з іноземної мови в закладах позашкільної освіти, головна мета якого полягає у формуванні в дітей комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

Матеріали методичних рекомендації структуровані відповідно до індивідуальних стилів, темпів, здібностей учнів, труднощів та навчальних траєкторій. Подано авторські творчі та інноваційних завдання для вихованців молодшого шкільного віку, які сприяють розвитку їх талантів та здібностей, навичок 21 століття відповідно до вікових та індивідуальних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості.

У додатках наведено перелік корисних онлайн ресурсів для роботи з молодшими школярами з вивчення англійської мови, які можна використовувати і під час дистанційного навчання.

## 1. МОЛОДШИХ ШКІЛЬНИХ ВІК. ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ

Розкриємо основні особливості молодших школярів, оскільки саме у цьому віці закладаються підвалини особистості, основи морально-світоглядної й емоційної спрямованості, стилю та характеру поведінки й діяльності [8, с. 519].

Важливою для нашого дослідження вважаємо наукові положення І. Беха про виховання сучасної дитини впродовж молодшого шкільного віку. Вчений вказує, що в умовах інтенсифікації суспільного життя дитина отримує реальну можливість спостерігати такі різноманітні за соціальною значущістю ситуації, в яких перебувають ті, хто її оточує, їхній спосіб вирішення проблем. Також дитина має змогу відмічати відмінності між людьми, які раніше були недоступними її розумінню через обмеженість відповідного досвіду, на основі якого вона могла б сформуванати уявлення про існування у іншій людини переживань, відмінних від її власних [2, с. 91]. Тотальна культурна експансія викликає у дітей молодшого шкільного віку ті психічні процеси, які були визначальними для наступного підліткового віку.

По-перше, це стосується процесу рефлексії, тобто здатності виділяти та аналізувати власні психічні стани, усвідомлювати зміст своїх думок, міркувань (“Я зараз думаю про...”) тощо. До рефлексивних процесів відноситься і пізнання своєї обмеженості (“Я так ще не вмію...”) і власна здатність переходити межі свої наявних можливостей, шукати й знаходити засоби їх поширення [17, с. 15]. За допомогою рефлексії молодший школяр стає суб’єктом навчальної діяльності, поведінки та спілкування. Тож, як вказує І. Бех, “суб’єктність стає дійсним фундаментальним психологічним новоутворенням сучасної дитини молодшого шкільного віку, з яким нам слід рахуватися” [2, с. 93]. Сферами існування рефлексивних процесів виступають:

1. Мислення, яке не може обійтися без рефлексії для усвідомлення підґрунтя власних дій, оскільки воно спрямоване на розв'язання задач. Саме в дослідженнях цієї сфери сформувалось широко поширене розуміння феномену “рефлексія” як спрямованості мислення на самого себе, на власні процеси і власні продукти.

2. Комунікація і кооперація, в якій рефлексія виступає механізмом виходу з позиції “над”, “поза”, що забезпечують координацію дій і організацію взаєморозуміння партнерів.

3. Самосвідомість, яка потребує рефлексії при самовизначенні внутрішніх орієнтирів та способів розмежування “Я” і “не-Я”. Тут відбувається діалог молодшого школяра з самим собою з приводу своєї компетентності чи особистісної розвиненості, порівняння з самим собою та фіксація власних змін. Лише в цій сфері молодший школяр стає по-справжньому здатним до самозміни, він учить і виховує самого себе (за допомогою дорослого й інших дітей) [1, с. 673-674].

Рефлексія змінює погляд молодшого школяра на оточуючий світ, виробляє свій особистий погляд, самостійну думку, в тому числі й на важливість для себе здобуття нових знань. Взаємодія з ровесниками при вирішенні навчальної проблеми передбачає необхідність виявляти різницю своїх способів дій від дій інших, координувати і будувати спільні дії з урахуванням позиції кожного. Співробітництво допомагає краще пізнати один одного і самого себе, диференціювати оцінки, більш приязно ставитися до товаришів і більш критично до самого себе. Завдання розвивати навчальну самостійність та ініціативність в організації спільних дій з ровесниками – це головна умова розвитку рефлексії і народження учня як суб'єкта навчальної діяльності. Також, до новоутворень цього віку Е. Еріксон відносить ще й почуття компетентності психологічної й соціальної, в основі якої лежить диференційована оцінка своїх можливостей (“можу – не можу”), критична оцінка своїх знань і вмінь [17, с. 16].

По-друге, більш системним і змістовно диференційованішим стає процес індивідуалізації сучасного молодшого школяра. Нинішня дитина молодшого шкільного віку прагне проявити себе, вичленити своє “Я”, протиставити себе іншим, виразити власну позицію стосовно інших людей, отримати від них визнання її самостійності, посівши активне місце у різноманітних соціальних відносинах, де її “Я” виступає на рівні з іншими, що забезпечує розвиток у неї нового ступеня самоусвідомлення себе у суспільстві.

Цілісну різнорівневу освітню систему, яка дозволяє індивідуалізувати навчально-виховний шлях дитини в межах єдиного соціокультурного простору України, за твердженням Г. Пустовіта, на сьогоднішній день складають заклади позашкільної освіти. Зокрема, за такого підходу забезпечується:

- динамічність навчально-виховного процесу як соціально-педагогічного явища, яке є природною складовою життя дитини і дає змогу ефективно розкривати і реалізовувати її освітні, а в подальшому – і життєві потреби;
- стимулювання творчої активності особистості, розвиток її інтересів, уподобань, обдарувань та здатності до самостійного вирішення освітніх завдань і розмаїття дитячих життєвих проблем за умови самовдосконалення й самоосвіти;
- активне і дієве засвоєння змісту позашкільної освіти, набуття навичок ефективного проектування умов для застосування набутих знань, умінь та навичок у будь-яких навчально-виховних і життєвих ситуаціях;
- узагальнення життєвого досвіду особистості на основі формування її системи цінностей, вироблення умінь самостійного оцінювання життєвих ситуацій і побудови на цій системі цінностей власної поведінки і діяльності у соціокультурному і соціоприродному середовищі;



- наступність змісту різних видів освіти і виховання особистості з урахуванням еволюції її свідомості та розвиток всієї різноманітності її життєдіяльності у соціумі [13, с. 3].

Наступною характерною особливістю цього вікового періоду є формування самосвідомості, рушійною силою якої, за твердженням С. Рубінштейна, є зростаюча реальна самостійність особистості, яка виражається в зміні її взаємовідносин. Дитина молодшого шкільного віку вже стає більш самостійна, незалежна від дорослого, розширюються та ускладнюються її відносини з оточуючими. Це дає можливість для значно повнішого і глибшого пізнання себе, оцінювання позитивних і негативних якостей не лише себе, а й своїх однолітків. В цей період активно розвивається така важлива форма вираження самосвідомості як самооцінка. Молодші школярі, перш за все, усвідомлюють ті особливості поведінки, які найчастіше оцінюються оточуючими і від яких, відповідно, в більшій мірі залежить їх положення в групі. Це зумовлюється прагненням дитини до взаєморозуміння, співпадання свого ставлення й оцінки оточуючого з оцінкою й ставленням дорослого. При переході від дошкільного до молодшого шкільного віку у дитини відбувається поступова втрата безпосередності у соціальних відносинах, спостерігається узагальнення переживань, пов'язаних з оцінкою оточуючих, йде розвиток самоконтролю (Д. Ельконін). Таким чином, для розвитку творчого самовираження дитини молодшого шкільного віку велику увагу слід приділяти формуванню її адекватної самооцінки і здатності довести власну точку зору, свій вибір.

Інтенсивний розвиток емоційно-почуттєвої сфери власноруч саме дітям молодшого шкільного віку – загострений інтерес і підвищена емоційна вразливість на безпосереднє враження органів чуття. На цій основі розвивається емпатія, тобто здатність до співпереживання, яка тісно пов'язана з

творчою уявою. Характерною особливістю молодших школярів, за дослідженнями П. Якобсона, є емоційна вразливість, чутливість до всього яскравого, незвичайного, барвистого. Розвиток емоційної сприйнятливості неможливий без залучення дитини до емоційної культури, яка сприяє оформленню індивідуальної творчої природи людини, оскільки культура почуттів виробляється в процесі пізнавального процесу, що постійно її супроводжує. Відмітимо, що лише конкретний чуттєвий образ явища призводить до виникнення у дитини емоційного переживання і зародження задуму, який потім втілюється у виразній формі, що чуттєво сприймається.

Формування мотиваційної сфери молодших школярів відбувається у вигляді мотиваційної готовності дитини до різних, у тому числі нових для неї, видів діяльності, підпорядкуванні мотивів і на цій основі зароджуються індивідуальні нахили й здібності до конкретних видів діяльності. Серед соціальних мотивів, що істотно впливають на поведінку дитини цього вікового періоду, виділяють наступні: мотиви, пов'язані з інтересом дітей до світу дорослих і встановлення позитивних взаємин з ними; мотиви самоствердження, особистісних досягнень; змагальні мотиви (виграти, перемогти, бути краще за всіх); різні процесуальні мотиви. Майже всі названі мотиви є проявом потреби молодшого школяра у визнанні і схваленні. Саме мотивація досягнення в молодшому шкільному віці стає домінуючою. Діти з усією наполегливістю намагаються виконати завдання правильно, отримати потрібний результат. І хоча вона зазвичай поєднується з мотивом отримання високої оцінки своєї роботи (відмітки чи схвалення дорослих), все ж орієнтує учня на якість і результативність навчальних дій незалежно від цієї зовнішньої оцінки, тим самим сприяючи формуванню саморегуляції. Суттєво, що розвиток мотиваційної сфери відбувається не тільки по відношенню до навчальної діяльності, але й охоплює практично все коло соціально значущих

зв'язків та стосунків молодшого школяра, тобто є показником її особистісного розвитку.

Від ступеню мотиваційного напруження залежить процес творчості, наприклад, перехід від довільного логічного пошуку до інтуїтивного рішення. Однією з потреб дитини у молодшому шкільному віці є потреба у самоствердженні, самоповазі, самовираженні. Так, В. Давидов вказує, що сутність особистості пов'язана з її творчими можливостями, з її здатністю створювати нові форми суспільного життя, а основна потреба людини як особистості – це потреба у створенні світу і самої себе. Пізнаючи оточуючий світ, молодший школяр відчуває потребу до творчого самовираження і свободи, а коли дитина має змогу вільно й творчо самовиражатися, вона дедалі більше пізнає себе і відкриває для оточуючих нове в собі [6].

На основі новоутворень, що виникають, з'являються тенденції і до зміни ціннісних орієнтацій дитини, які вступають у протиріччя з існуючою системою мотивів і потреб, визначаючи їх якісну перебудову. Через активне залучення до норм суспільства у молодшого школяра вже чітко відмічається нарощування й розвиток найважливіших компонентів ціннісних орієнтацій та їх адекватно мотивоване вираження в діяльності, поведінці та міжособистісних взаєминах.

Новим моментом, що призводить до виникнення у молодшого школяра різноманітних переживань, є не тільки навчальна діяльність, але й колектив класу, з яким виникають нові соціальні зв'язки. Ці зв'язки утворюються на основі різноманітних видів спілкування, які викликані діловими взаєминами при виконанні різних доручень, загальною відповідальністю за дії, здійснювані класом, взаємною симпатією тощо. Міжособистісні відносини сприяють формуванню у молодшому шкільному віці таких вольових рис характеру, як самостійність, впевненість у своїх силах, витримка, наполегливість і т. ін. Ці риси є показниками розвиненої здатності дитини до творчості, а саме: здатність самостійно апробувати і

застосувати конструктивні ідеї, приймати самостійні рішення у невизначених ситуаціях і долати труднощі, не кидати розпочате на півдорозі, зважено ризикувати, вдало використовувати відому інформацію і здобувати нову тощо.

Слід зауважити, що внаслідок зміни провідної діяльності з ігрової на навчальну, у молодших школярів виникають певні труднощі в навчально-виховному процесі. На жаль, в сучасній загальноосвітній школі педагог веде дитину всередині лише однієї провідної діяльності, намагаючись виконати вимоги програм, що направлені на розвиток знань, умінь і навичок, ігноруючи ігрову діяльність.

Оскільки в молодшому шкільному віці ігрова діяльність посідає ще значне місце, заклади позашкільної освіти мають змогу створити сприятливі умови для її використання у навчально-виховному процесі. Тому для розвитку творчого самовираження молодшого школяра слід використовувати гру, оскільки вона, за твердженням Л. Божович, є тим механізмом, який “переводить вимоги соціального середовища у потреби самої дитини. Вона сама визначає, як слід поводитися в тій чи іншій ситуації... Нагородою є почуття власного задоволення та радості, викликані виконанням своєї ігрової ролі” [3, с. 96]. Отже, ігрова діяльність є основним джерелом емоцій молодших школярів, хоча в цьому віці ігрова мотивація зміщується з процесу на результат. Діти грають, щоб одержати визнання як з боку ровесників, так і дорослих. Таким чином, сам хід розвитку ігрової діяльності спричиняє появу навчальної мотивації, при якій дії виконують заради нових умінь, знань, нових успіхів.

Враховуючи те, що гра є процесуальним, а не продуктивним видом діяльності, дитина по-своєму трансформує оточуючий світ, що часто призводить до нових і нетрадиційних результатів. В процесі ігрової діяльності у молодшого школяра формується здатність створювати узагальнені типові образи, уявно перетворюючи їх, що є передумовою творчо-

го розвитку особистості. Тому, ми вважаємо за доцільне використовувати у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу ігрові форми, що стане важливим чинником підвищення реалізації творчого самовираження молодших школярів, їхньої здатність до продукування нестандартних ідей та оригінальних рішень.

Отже, молодший шкільний вік – це період позитивних змін і перетворень, що відбуваються з особистістю дитини. Тому таким важливим є рівень досягнень, здійснених кожною особистістю на даному віковому етапі. Якщо в цьому віці дитина не відчує радості пізнання, не придбає упевненість в своїх здібностях і можливостях, зробити це надалі (за рамками сензитивного періоду) буде значно важче. Чим більше позитивних надбань буде у молодшого школяра, тим легше він впорається з майбутніми життєвими труднощами.

Молодший шкільний вік є найбільш сензитивним і для засвоєння іноземної мови. Пластичність природного механізму засвоєння мови дітьми раннього віку, імітативні здібності, природна допитливість і потреба в пізнанні нового, відсутність «застиглої» системи цінностей і настанов, а також так званого «мовного бар'єру» сприяють ефективному вирішенню завдань, які постають як перед навчальним предметом «Іноземна мова».

В процесі оволодіння учнями новим засобом спілкування в них формується правильне розуміння мови як суспільного явища, розвиваються їхні інтелектуальні, мовленнєві й емоційні здібності, а також особистісні якості – загальнолюдські ціннісні орієнтації, інтереси, воля тощо. Крім цього, залучення молодшого школяра за допомогою іноземної мови до культури іншого народу дозволяє йому усвідомлювати себе як особистість, яка належить до певної соціокультурної спільноти людей, з одного боку, а з іншого – виховує в ньому повагу і толерантність до іншого способу життя.

Кожну вікову групу слід навчати по-різному відповідно до психологічних та індивідуальних характеристик. Зокрема, розкриємо основні особливості молодших школярів:

- потребують постійного руху
- можуть зосереджуватися лише на короткий час
- вчаться через досвід
- не зовсім здатні контролювати свою поведінку
- не бояться робити помилки та ризикувати
- не зовсім усвідомлюють свої дії
- зважають на значення мови
- мають обмежений життєвий досвід
- пізнавальні навички розвиваються
- мотивація вивчати мову як частина загальної мотивації до навчання

**Способи, які допоможуть зарадити потребам молодших школярів** за дослідженнями зарубіжних вчених [20; 26]:

**Потреби**

**Дії**

***Плануючи навчальний процес та обираючи відповідні:***

– матеріали та теми;

– методи навчання;

– темп навчального процесу;

– види роботи (у групах, у парах та інші);

– типи зворотнього зв'язку.

**Особисті**

***Плануючи навчальний процес та обираючи відповідні:***

– матеріали та теми;

– методи навчання та оцінювання;

– види роботи;

– рівень мови та вмінь;

– навчальні стратегії.

**Навчальні**

Водночас, педагог не може задовольнити всі потреби кожного школяра. Однак, використання різних видів роботи протягом заняття може дійсно зарадити проблемі. Мотивація для молодших школярів є надзвичайно важливою в освітньому процесі. Виділимо фактори, які впливають на мотивацію дітей у процесі вивчення іноземної мови:

- впевненість у собі та відчуття, що вивчення мови вдається;
- бажання вільно спілкуватися з друзями з іншої країни;
- заохочення з боку інших дорослих;
- насолода від процесу вивчення мови, пізнання нового;
- захоплення культурою народу, мова якого вивчається.

Зарубіжні фахівці у галузі вивчення іноземної мови К. Csizer та Z. Dornyei [21-23] виділяють такі основні сфери, на які педагог впливає, насамперед, на мотивацію вихованців:

Педагог	– бути якомога більш толерантним та уважним; – намагатися поводити себе природно; – бути відданим справі та вмотивованим.
Атмосфера на занятті	– нести у клас позитивний настрій; – створювати приємну, спокійну та безпечну атмосферу.
Завдання	– давати чіткі інструкції; – зазначати мету та користь від кожного завдання.
Ставлення	– ставитися до кожного учня як до неповторної особистості.
Впевненість у собі	– давати позитивний зворотній зв'язок та хвалити; – упевнитися, що школярі відчувають успіх; – приймати помилки – вони є природними протягом навчання.
Інтерес	– обирати цікаві завдання та теми; – пропонувати вибір матеріалів та занять протягом навчання; – задля заохочення враховувати інтереси дітей.
Автономія	– заохочувати допитливість дітей; – заохочувати креативність та творчу уяву.
Реальність	– намагатися робити завдання цікавими для кожного школяра; – пов'язувати завдання з реальним життям та досвідом дітей.
Цілі	– встановлювати кілька визначених навчальних цілей для дітей; – заохочувати школярів ставити цілі та працювати задля їх досягнення; – аналізувати цілі дітей та їхні потреби.

Культура	– ознайомлювати дітей з культурою мови, яку вони вивчають; – запрошувати носіїв мови; – знаходити дітям друзів для листування (penfriends)
----------	--

Вчені вважають, що один із способів добре вивчити мову – це так звана “exposure”, тобто коли людина чує чи читає без мети вивчити мову. Таким чином “підбирають мову” (“pick up the language”) автоматично, не усвідомлюючи цього. Це, звичайно, є основним способом, як діти вивчають рідну мову [27; 29].

***Способи оволодіння іноземною мовою:***

1. “перейманням” (“acquisition”). Це саме той випадок, коли учні “pick up the language”. Для цього потрібно зануритися в мовлення, постійно його чути – перебувати у відповідному мовному середовищі. У такий спосіб діти мають чути багату, гарну мову, слухають чи читають слова, які їм не знайомі, та запам’ятовує їх (silent period), згодом несвідомо з’ясовуючи їх значення;
2. через взаємодію з іншими людьми. Під час спілкування ми формуємо речення, підбираємо слова – а співрозмовник/-ця прямо чи непрямо дає певні знаки, чи зрозуміло ми говоримо. Якщо незрозуміло – то ми будемо намагатися переформулювати (paraphrase) сказане доти, доки не досягнемо мети – розуміння. Саме цей процес із усіма його складнощами допомагає дітям використовувати різні стійкі словосполучення та лексику, якою вони вже володіють, щоб побачити, чи зможуть вони успішно взаємодіяти із співрозмовником;
3. врахування мовних форми – концентруватися не лише на значенні, а й на вимові, порядку слів, афіксах, написанні, граматичних структурах тощо.



## 2. СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кожен педагог прагне зробити своє заняття продуктивним та результативним. У цьому може допомогти *правильне формулювання мети*. Мета визначає те, чим вихованці мають оволодіти на кінець заняття та всього року. Мета може зосереджуватися, наприклад, на граматичній структурі або функції, на лексиці з певної теми чи на розвитку певної мовної навички.

Проте при навчанні молодших школярів мета не завжди зосереджується на певній лексиці. Наприклад, на занятті можна просто прослухати розповідь й цим зацікавити дітей. Щоб визначити та обрати найбільш відповідну мету, педагогу слід відповісти собі на такі ключові запитання:

- що вихованці вже знають? (або: що вони вже вміють робити?)
- що їм треба знати? (або: що їм потрібно вміти робити?)

Аби обрати оптимальну мету для певної групи дітей, слід продумати, що допоможе їм зробити наступний крок у навчанні. Це може бути новий мовний матеріал, подальша практика того, що вони вже знають, розвиток чи практика навичок чи опрацювання матеріалу, з яким вони вже стикалися в минулому, але ще не вживають впевнено та правильно.

Потрібно розрізняти *основну мету, допоміжні та особисті цілі*.

Основна мета (the main aim) описує те найважливіше досягнення, до якого ми ведемо школярів на занятті. Наприклад, педагог хоче побачити, що діти розуміють та свідомо вживають новий мовний матеріал; посилити та поглибити вживання вже відомого їм матеріалу за допомогою подальшої практики. Якщо основна мета – навчити нового матеріалу, до плану занятті треба включити приклади його вживання.

Заняття має містити також допоміжні цілі (subsidiary aims). Вони показують, який мовний матеріал вихованці повинні вміти добре вживати та які навички мати, аби досягти основної мети заняття. Наприклад, якщо основна мета – практикувати прохання, то допоміжні цілі можуть зосереджуватися на мовному матеріалі та навичках, які знадобляться, щоб висловити таке прохання. Допоміжні цілі часто містять вже відомий дітям матеріал.

Визначення основної мети та допоміжних цілей необхідне, аби пересвідчитися, що план заняття побудований саме на тому матеріалі, який необхідно знати дітям чи на тому, що вони мають вміти. Це дає можливість бачити, як має розвиватися заняття від одного етапу до іншого, покращуючи знання та навички дітей у найоптимальніший спосіб.

Окрім основної мети та допоміжних цілей, план заняття також включає ряд поетапних цілей (stage aims), що описують мету кожного етапу заняття. Визначаючи окрему мету для кожного етапу заняття, педагог може переконатися в існуванні чіткої мети для кожного запланованого виду роботи, який має зробити свій внесок у досягнення мети всього уроку.

Окрім поетапні цілі також допомагають переконатися, що види завдань на заняття відповідають основній меті і що вони розташовані у найоптимальнішій послідовності. Перегляд послідовності поетапних цілей – гарний спосіб побачити логічний розвиток заняття.

Визначення та вибір основної мети і допоміжних цілей – це перші кроки у плануванні заняття. Визначившись з ними, педагог може розробляти відповідні поетапні цілі та завдання, розташовувати їх у найоптимальнішому порядку та обирати навчальні матеріали. Після заняття потрібно переглянути цю частину плану, щоб перевірити, чи досягли поставлених цілей. Така рефлексія також сприяє правильному вибору цілей для наступних заняття.

Окрім навчальних цілей, педагогу доцільно також обдумати свої особисті цілі (personal aims), які показують, щоб він хотів покращити в своєму викладанні. Вони можуть стосуватися оптимізації роботи з навчальними матеріалами або певних навчальних технологій чи побудови стосунків з вихованцями. Наприклад:

- більше користуватися фонетичними таблицями;
- організовувати парну роботу вихованців з різними партнерами;
- заохочувати мовчазних дітей до відповідей на запитання.
- Наведемо кілька практичних порад:
- програма дає загальний напрям для планування та навчання. Щоб визначити основну мету певного заняття, слід враховувати потреби вихованців та рівень їхніх знань.
- основна мета не має бути занадто загальною. Такі формулювання як: *“навчити вживати минулий час”* або *“розвивати навички читання”* недостатньо говорять про мету заняття. Більш точно звучатиме: *“опрацювати минулий час для опису особистого досвіду”* або *“практикувати передбачення змісту та сканування тексту”*.
- інший спосіб розгляду основної мети – сприймати заняття з погляду дітей. Замість використання інфінітивів (*“ознайомити...”*, *“опрацювати...”*), можна формулювати цілі для молодших школярів або наслідки навчання (learning outcomes). Наприклад, *“На кінець заняття вихованці зможуть використовувати ввічливі прохання, щоб запитати про інформацію”*.
- визначивши основну мету заняття, буде легше обрати матеріали та завдання, процедури заняття, розподіл часу на кожний етап та їхні цілі.

- для молодших школярів мету уроку треба формулювати простою мовою, наголошуючи на тому, що вони будуть робити на занятті. Наприклад: “Сьогодні ми дізнаємося, як описувати людей англійською”.

Визначившись із цілями заняття, можна братися за складання плану – чого і як саме педагог збирається навчати. Слід визначити найважливіші компоненти (частини) заняття, розмірковуючи, *що повинні робити вихованці та як*.

Основні компоненти плану заняття показують, для чого педагог його проводить (цілі), що та як будуть робити педагог та вихованці протягом заняття (процедуру заняття – види роботи, які використовує педагог), розподіл часу на різні етапи уроку, характеристику групи. Вся ця інформація допомагає передбачити можливі проблеми та спробувати запобігти їм.

*План заняття може допомогти педагогу таким чином:*

- *перед заняттям:* занотовування цілей та процедур для кожного етапу допоможе пересвідчитися, що ми спланували все в логічній послідовності;
- *протягом заняття:* план допоможе дотримуватися розподілу часу та послідовності процедур;
- *після заняття:* план допоможе рефлексії про те, як усе відбувалося на занятті, що вдалося, а що – ні; він також допоможе спланувати наступне заняття.

Плануючи заняття, *потрібно ставити ряд запитань до кожного компоненту.*

Компоненти плану заняття	Запитання
<i>Характеристика вихованців</i>	Для кого ми плануємо заняття?
<i>Місце заняття в програмі</i>	Як це заняття пов’язане з попереднім та наступним?
<i>Основна мета</i>	Чим мають оволодіти вихованці на кінець заняття?
<i>Допоміжні цілі</i>	Що ще мають вміти вихованці протягом заняття, що дасть їм змогу досягти основної мети?

<i>Поетанні цілі</i>	Яка мета кожного етапу заняття?
<i>Особисті цілі</i>	Які аспекти власної педагогічної діяльності ми хочемо розвинути або покращити?
<i>Припущення</i>	Що наші вихованці вже знають і що можуть робити щодо поставлених цілей? Що може викликати у вихованців труднощі на занятті?
<i>Передбачувані проблеми</i>	Що вихованці, можливо, ще не звикли робити? Де вихованці можуть почуватися невпевнено?
<i>Можливі рішення</i>	Які дії ми можемо виконати, аби подолати передбачувані проблеми?
<i>Навчальні посібники, матеріали, обладнання</i>	Що ми маємо не забути взяти на заняття?
<i>Процедури</i>	Які завдання підготувати на кожний етап заняття?
<i>Розподіл часу</i>	Скільки часу потрібно на кожний етап заняття?
<i>Схема взаємодії</i>	Яким чином вихованці працюватимуть на різних етапах уроку: індивідуально, у парах, у групах чи всі разом?

Наведемо **практичні поради для створення ефективного плану заняття:**

- обирайте завдання, що допоможуть досягти поставленої мети; також перевірте логічний зв'язок між етапами заняття;
- забезпечте різноманіття завдань, схем взаємодії та навичок, що опрацьовують вихованці. Діти молодшого шкільного віку потребують різноманіття, вони потребують частієї зміни діяльності;
- добре, якщо план заняття містить етапи, які, за потреби, можна пропустити. Добре також включити до плану варіації. А саме – диференційовані або додаткові завдання на випадок, якщо дітям знадобиться менше часу на виконання завдань, ніж педагог розраховує,

- або якщо педагог не впевнений, чи добре працюватимуть усі частини плану;
- добре, якщо план чіткий і добре читається протягом заняття. Використовуйте різні кольори, рамки, підкреслювання тощо. Також намалюйте, як буде виглядати дошка на різних етапах заняття;
  - план заняття можна розділити на дві частини: загальна інформація та види роботи. Перше є результатом ретельного визначення, хто наші вихованці, чого вони потребують та які наші цілі. Відповіді на ці запитання створюють контекст, що допомагає нам написати процедурну частину плану.

### **Як перевірити, чи ресурс (текст, набір вправ) є якісним і потрібним:**

- Чи є матеріал візуально цікавим, чітким та якісно надрукованим? Чи допомагає візуалізація зрозуміти контекст завдань?
- Чи тема, якій присвячено ресурс, цікава та важлива для вихованців? Чи вмотивує вона до вивчення мови?
- Чи ресурс логічно побудований? Вихованці мають легко зрозуміти логіку викладу матеріалу та орієнтуватися по ресурсу.
- Чи відповідає ресурс рівню вихованців та чи має належну кількість контексту або пояснень для представлення нових лексичних одиниць?
- Чи надає ресурс можливість використовувати вивчені мовні одиниці?

Проте педагог має вміти не лише обирати, а й модифікувати матеріал.

#### ***Стратегія*    *Проблеми***

Збільшення обсягу матеріалу  
 – завдання чи вправа надто короткі;  
 – потрібно більше практики.

#### ***Можливі рішення***

додати вправи за структурою, запропонованою в підручнику

Зменшення обсягу матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> <li>– завдання надто велике;</li> <li>– не потрібна “зайва” практика.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– використовувати зручний для вихованців обсяг;</li> <li>– давати різні частини завдань різним вихованцям (різним групам).</li> </ul>
Зміна методики	<ul style="list-style-type: none"> <li>– завдання не підходить до характеристик вихованця (learner’s style &amp; characteristics);</li> <li>– педагогу необхідно змінити темп викладання;</li> <li>– підручник постійно пропонує однакові типи завдань.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>змінити інтерактивні види роботи. Наприклад, використовувати тип завдання “matching” як “mingling” – вихованцям потрібно буде рухатися по класу.</li> </ul>
Зміна рівня матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> <li>тексти чи завдання надто легкі чи надто складні</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– підвищити рівень складності завдань, наприклад, вихованці спробують відповісти на запитання до тексту перед читанням;</li> <li>– полегшити опрацювання матеріалу. Наприклад, розбити текст на частини та працювати над ними довше.</li> </ul>
Зміна порядку розташування матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> <li>порядок видів роботи в підручнику завжди однаковий</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>змінити порядок матеріалу. Наприклад, запропонувати працювати над конкретною частиною сторінки в посібнику – фокусувати вихованців на тій діяльності, яку педагог вважає найнеобхіднішою</li> </ul>
Використання всіх ресурсів посібника	<ul style="list-style-type: none"> <li>– недостатньо практики в одному юніті (підрозділі) підручника;</li> <li>– потрібно оглянути (повторити) конкретну мовну форму/лексику/etc.;</li> <li>– педагогу необхідно, щоб учнівство оглянуло матеріал наступного юніту.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– використовувати додаткові ресурси з підручника: граматичну довідку в кінці підручника, списки слів, список неправильних дієслів тощо;</li> <li>– давати учнівству завдання, які відносяться до всього підручника. Наприклад, знайти у книжці певний текст, картинку тощо.</li> </ul>

Отже, перед педагогом стоїть важливе завдання підбирати ресурси, матеріали, вміти їх поєднувати, планувати заняття для реалізації компетентнісного, особистісно орієнтованого та комунікативного підходів у навчанні.

Більш детально ознайомитися з методикою планування, проведення та оцінювання кожного етапу заняття з англійської мови пропонується в таких посібниках як “The TKT Course. Modules 1,2 and 3” [27] та “The CELTA Course. Trainer’s Manual” [29] видавництва Cambridge University Press.



### 3. МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Для ефективного досягнення мети в освітньому процесі, педагогу доцільно комбінувати різні методи та технології, що відповідають цілям та завданням заняття, а також потребам та інтересам молодших школярів [20; 28].

1. *Навчання, що базується на завданнях (Task-based learning, TBL).*

Мова вважається засобом комунікації через використання функцій, лексики, окремих структур чи інших одиниць мови. Мова вивчається через використання. Види роботи у класі орієнтовані на виконання певних завдань – під час їх виконання, учні навчаються взаємодіяти.

2. *Представлення–Практика–Продукування (Presentation-Practice-Production, PPP).*

Цей метод передбачає представлення нової лексики чи граматики (нових лексичних чи граматичних функцій), потім практика їх вживання у контрольованих умовах та останній етап – вільне використання вивченого (in free or free conditions). У цьому методі, як і в деяких інших, граматичні та лексичні функції є найважливішою частиною мови. Типовими видами роботи є ситуативне використання вивченої лексики чи рольові ігри.

3. *Лексичний метод (Lexical Approach).*

Цей метод акцентує увагу саме на лексиці, дещо чи зовсім випускаючи граматику з навчання. Увага дітей концентрується на вивченні чанків та різних видів лексики загалом чи окремих усталених мовних зворотів. Під час використання такого методу педагог часто застосовує автентичні ресурси, а вихованці працюють із текстами, виокремлюючи (випишуючи, підкреслюючи) окремі лексеми. Також наявна практика вивчених лексем у різних умовах: контрольованих, дещо вільних та вільних.

#### *4. Метод функцій (Functional Approach).*

Тут виокремлюються саме функції – вони є головною складовою мови. Проте, важливими є як лексичні, так і граматичні функції. Зазвичай вивчення відбувається від найбільш вживаних до найменш вживаних лексем – також з огляду на специфічні комунікативні потреби вихованців. Процес навчання загалом схожий на PPP.

#### *5. Комунікативні методи (Communicative approach).*

Пріоритетом є власне успішність комунікації – тобто успішне донесення думки до співрозмовника і за допомогою функцій, граматики, лексики, синтаксису та іншого (сукупності мовленнєвих компетентностей). Найкращий спосіб вивчити мову – взаємодія (interaction). Принцип: треба вчити мову, а не про мову. Під час викладання використовується широкий спектр видів роботи: пари, групи, робота з автентичними матеріалами, принцип “Fluency rather than accuracy”. Роль педагога зводиться до фасилітатора, який визначає видів взаємодій (вказує на доречність роботи у трійках чи роботи в рухливих групах).

#### *6. Повне фізичне відтворення (Total Physical Response, TPR).*

Баланс між важливістю граматики та лексики збережений. Навчання відбувається через занурення в мову (“exposure”). Усвідомлення передує використанню мовних одиниць. Часто, школярам потрібен період мовчання (“silent period”), тож немає сенсу примушувати до продукування мовлення. Відповідно до назви методу, мова найкраще вивчається, коли супроводжується рухами – виконанням дій фізично. Також навчання має відбуватися у ненапруженій атмосфері, який є домінуючим методом у роботі молодшими школярами.

#### *7. Сугестивне відкриття (Guided discovery).*

Ключовий постулат такого методу – що школярі краще засвоюють матеріал, коли відкривають для себе щось нове

(елементи мови) самостійно, а не коли матеріал викладений педагогом. Техніка, зокрема, може бути такою: педагог дає школярам приклад цільової мови та просить їх знайти закономірність та сформулювати правило. Цей метод часто комбінують із PPP, TBL та методом функцій.

8. *Навчання, що базується на змісті (Content-based learning).*

Ключовим принципом є мотивація молодших школярів до навчання через використання матеріалів, зміст (тема) яких відповідає інтересам дітей та допомагає їм дізнатися щось нове.

9. *Навчання мови через інтеграцію (Content and Language Integrated Learning, CLIL).*

Цей метод передбачає вивчення певного предмету іноземною мовою – увагу не акцентують ані на граматиці, ані на інших лінгвістичних частинах вивчення мови. Проте сам процес навчання певному предмету є інтегрованим в іноземну мову – відбувається, власне, іноземною мовою.

Щоб створити “навчальний портрет” школяра, педагог має визначитися з рівнем його мотивації, індивідуальним навчальним стилем, стратегією навчання та попереднім досвідом вивчення мови. Це ті фактори, що безпосередньо впливають на ставлення дітей до вивчення мови, на те, як вони її вчать та як реагують на різні стилі та методи навчання, на їхню успішність у вивченні мови.

**Навчальні стилі** – це ті способи, якими вихованець переважно сприймає, запам’ятовує інформацію та засвоює навички. Фахівці пропонують кілька класифікацій навчальних стилей – за домінантним фізичним сприйняттям способом взаємодії з іншими людьми та стилем мислення. За Cambridge University Press загально прийнятою є наступна класифікація навчальних стилей: візуальний, аудіальний, кінестетичний; груповий, індивідуальний; рефлексивний, імпульсивний, аналітичний, автономний. Проте педагогу

слід пам'ятати, що діти можуть не входити виключно в одну категорію, а мати кілька навчальних стилей.

**Навчальні стратегії** – це способи, які вихovanець вибирає та використовує під час вивчення мови. Використання правильної стратегії у потрібний час може сприяти ефективнішому вивченню мови і формуванню здатності самостійно навчатися. Ось деякі приклади навчальних стратегій, яких можна навчити молодших школярів:

- повторення про себе нових слів до запам'ятовування;
- експериментування із щойно вивченим матеріалом у розмові;
- прохання педагога про відгук (feedback) щодо мовлення;
- рішення застосовувати іноземну мову якомога більше;
- запис свого мовлення для подальшого коригування вимови;
- вибір теми для подальшого вивчення лексики;
- перефразування.

В англійській мові є суттєва різниця між термінами *“task”* та *“exercise”*: перше – це завдання, що передбачає певну креативність від школяра та його особистий внесок, а останнє – це більш механічна діяльність, пов'язана компетентностями дитини.

Контрольовані види роботи надають можливість учням практикувати грамотність та форми мови, також дозволяючи робити помилки.

Приклади контрольованих видів роботи: *копіювання слів чи речень, джазові чанти та дріли*. У вправах з вільними умовах діти можуть використовувати будь-яку лексику, виконуючи завдання. Під час виконання таких завдань педагог не може завчасно знати, які саме мовні одиниці будуть використовувати школярі. Але найголовніше завдання таких видів роботи – взаємодія та комунікація. Розглядання ідей, розв'язання проблем, розстановка в порядку пріори-

тетів, порівняння інформації та досвіду, а також написання власних історій.

Поміж контрольованих та вільних умов є напіввільні умови чи дещо вільні умови, за яких педагог може до певного ступеню контролювати, які мовні форми використовують вихованці. До таких видів роботи належать: *рольові ігри, завершення речень та опитування*.

Ми можемо побачити, що контрольовані умови передбачають багато керівництва та допомоги у використанні мови точно та грамотно. Дещо вільні умови передбачають трохи менше вказівок та допомоги, а вільні умови не передбачають допомоги та керівництва зовсім.

Також слід зауважити, що існує дуже багато видів роботи, спрямованих на розвиток умінь читати та писати. Такі види роботи не можуть бути розділені на контрольовані, вільні чи дещо вільні, адже вони практикують рецептивні вміння. Рецептивні вміння – ті, що людина чує та відчуває, тобто слухання та читання. Reading/Listening [28].

*Scanning* – завдання, що передбачають розуміння чи виокремлення певної інформації з обсягу дискурсу (i.e. reading for detail).

*Skimming* – завдання, що передбачають розуміння загального змісту обсягу дискурсу (inferring, predicting).

Такі типи завдань, з'явилися разом із комунікативним підходом до вивчення мов, але ж не є доречним та раціональним розглядати текст як комунікативну одиницю – радше як лінгвістичну. Тож педагогу не слід приділяти час окремо розвитку цих умінь, натомість використовувати їх у контексті – завдання з читання є надзвичайно гарним містком для подальшого розвитку говоріння та письма.

Продуктивними вміннями є ті, що людина продукує сама під час комунікації, тобто говоріння та письмо. Із них складається мовленева предметна компетенція (разом з аудіюванням і читанням). Мовна предметна компетенція склада-

ється із: граматичної лексичної, фонетичної, фонематичної, орфоепічної та інших відповідно до поділів, адже деякі вчені-педагоги можуть мати власні класифікації.

### **Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів**

Кожному педагогу слід свідомо підходити до вибору методики оцінювання навчальних досягнень вихованців. Згідно з сучасними уявленнями, оцінювання означає збір інформації про прогрес школярів в навчанні, зміни в їхньому ставленні до навчальної діяльності, аби зробити висновок про їхні когнітивні надбання.

Ми можемо оцінювати формально (за допомогою тестів та екзаменів) чи неформально. Неформальне оцінювання можна проводити протягом уроку, спостерігаючи за дітьми, які працюють і виконують завдання, уважно дослухаючись до їхнього мовлення. А можна проводити формальне оцінювання, щоб отримати іншу інформацію про успіхи різних школярів.

Плануючи оцінювання, потрібно визначити його мету та вирішити, коли та як його провести, обрати відповідні методики. Обираючи формальне чи неформальне оцінювання, слід аналізувати їхні переваги в кожному окремому випадку, виходячи з їхніх завдань, мети та способу виставлення балів. Так, завдання для формального оцінювання можуть бути у вигляді тестів або екзаменів, водночас у разі неформального оцінювання учнівство виконує звичні для них завдання на занятті.

Наведемо приклади **формального тестування [26]:**

- *Діагностичний тест* (diagnostic test) проводять на першому занятті, щоб визначити стратегію подальшого навчання учнівства.
- *Тест на визначення рівня володіння мовою* (placement test), щоб правильно провести розподіл на групи за рівнями.

- *Формувальне оцінювання* (formative assessment) використовують, коли нам потрібно скоригувати навчальний процес та забезпечити зворотний зв'язок (feedback) школярам про їхні сильні та слабкі сторони у вивченні теми.
- *Підсумковий тест* (summative test) проводять на підсумковому занятті.
- *Формальне оцінювання може мати на меті визначити загальний рівень володіння мовою* (proficiency test), навчальних досягнень на кінець року (achievement test) чи частини курсу (progress test).

Метою ж неформального оцінювання може бути зворотний зв'язок (feedback) з педагогом (щоб визначити, наскільки успішним було навчання); сприяння педагогу у виборі видів роботи та матеріалів для майбутніх уроків, а також зворотний зв'язок (feedback) для вихованців про те, що вони здатні робити та над чим їм ще треба працювати.

Завдання для формального оцінювання навчальних досягнень школярів можуть визначати рівні володіння різними навичками та бути більше чи менше наближеними до реального вживання мови, а також бути легшими чи важчими для виставлення балів.

*Приклади неформальних завдань:*

- заповнення пропусків (видалені певні тематичні слова);
- впорядкування переплутаних речень;
- переформулювання речень;
- пошук помилок у тексті;
- запитання з множинним вибором відповіді;
- запитання на “правильно/неправильно/(не вказано)”;
- перенесення інформації (наприклад, з тексту до таблиці тощо);
- пошук відповідності;
- логічне впорядкування частин тексту чи малюнків;

- диктант;
- написання узагальненого викладу прочитаного чи почутого тексту;
- кероване письмове завдання;
- інтерв'ю;
- завдання на заповнення пропущеної інформації, яку учні отримують від партнера;
- читання для пошуку певної інформації (scanning);
- рольові ігри;
- написання листівки;
- групові дискусії;
- вибір заголовків для текстів або абзаців;
- підпис малюнків;
- заповнення бланків;
- завершення оповідання;
- опис малюнка або діаграми;
- зображення маршруту на карті;
- завершення малюнка;
- вибір малюнка або опису, найбільш наближеного до почутого;
- розв'язання проблем у групах;
- створення майнд-мепс;
- пошук зайвого;
- добір синонімів, антонімів, визначень.

Як бачимо, деякі завдання оцінювати легко, оскільки вони мають лише одну правильну відповідь, інші ж можуть мати кілька. Деякі завдання спрямовані на перевірку володіння граматичним або лексичним матеріалом, способами зв'язку слів у реченні, розуміння прослуханого або прочитаного тексту та оперування даними з нього, узагальнення змісту тексту чи написання власного висловлення на запропоновану тему; взаємодію з іншими учасниками навчання.

Відповідно, кожен вид завдань для оцінювання має свої переваги та недоліки, і ми можемо комбінувати різні їх



види, щоб зробити оцінювання найбільш оптимальним та справедливим.

Завдання для оцінювання, спрямовані на перевірку окремих навичок (наприклад, на множинний вибір або правильно/неправильно), практичні у використанні: їх нескладно створювати, і вони можуть давати надійні результати. Проте, вони скоріше перевіряють знання про мову, а не її використання, тож є нереалістичними (тобто не відображають реального рівня володіння мовою).

Завдання ж на продукування довгих текстів чи розгорнутого усного мовлення важче оцінити, і результати не є надійними. Але вони надають можливість школярам практикувати мову, близьку до потрібної у реальному світі.

Завдання на перевірку окремих вмінь роботи з англійським дискурсом (мовлення та текст) дуже корисні для оцінювання рецептивних навичок – читання та аудіювання. Продуктивні ж навички (а саме, письмове та усне мовлення) краще оцінювати за допомогою розширених завдань – наприклад, написання узагальненого викладу тексту (summary) або розробка інтерв'ю. Хоч такі завдання менш практичні для оцінювання, їхня перевага – у можливості відтворювати ситуації з реального життя.

Тож, зваживши всі переваги та недоліки цих видів оцінювання, ми маємо створити баланс у використанні їх обох. Наведені вище завдання для формального оцінювання доречні в окремих випадках; якщо ж ми хочемо отримати повне уявлення про досягнення школярів, нам краще використовувати неформальне, тривале оцінювання або портфоліо. Портфоліо може містити всі роботи дитини за певний період або вибрані роботи. Ось деякі *переваги оцінювання за портфоліо*:

- портфоліо включають усі різновиди роботи;
- портфоліо інформативні, оскільки містять різноманітну корисну інформацію для педагогів, вихованців та

батьків, адже охоплюють як рецептивні, так і продуктивні навички та демонструють, як діти можуть використовувати мову на практиці, а не лише під час тестування;

- портфоліо показують прогрес дітей в розвитку, а не лише в день тесту;
- портфоліо можуть створювати умови для рефлексії, коли його власник пише коментарі до своєї роботи, які розглядають як частину портфоліо.

*Серед недоліків портфоліо* – складність та можлива суб'єктивність його оцінювання. Проте, регулярне оцінювання частин портфоліо впродовж тривалого часу допоможе розв'язати проблему складності оцінювання всього об'ємного портфоліо одномоментно.

Наведемо ***практичні поради, що можуть допомогти зробити оцінювання досягнень легшим та більш об'єктивним.***

- у разі використання “суб'єктивних” завдань, таких як усні інтерв'ю, листи чи есе, ми можемо зробити оцінювання об'єктивнішим, використовуючи *перевірені критерії оцінювання*, організовані як набір рівнів (bands). Наприклад, можна спробувати використовувати Assessment Criteria [] .
- готуючи тест, важливо включити в нього ***різні типи завдань***, щоб отримати об'єктивну картину про сильні та слабкі сторони учнівства.
- для молодших школярів слід підбирати завдання дуже ретельно – вони мають бути знайомими та не бути занадто важкими, абстрактними чи довгими.
- обсяг та тип неформального оцінювання залежать від кількості дітей у групі, їх віку. Неформальне оцінювання особливо корисне для молодших школярів, бо формальні завдання часто бувають занадто абстрактними), знань та навичок, які ми хочемо перевірити.

- неформальне оцінювання рецептивних навичок можна здійснювати через перевірку, як вихованець виконує завдання з читання чи аудіювання.
- неформальне оцінювання знань з лексики та граматики можна проводити у вигляді мовних ігор або вікторин, чи просто через моніторинг виконання практичних завдань і занотовування характерних помилок. Пізніше ми можемо надати фідбек кожному вихованцю.
- можна оцінювати також такі речі як мотивацію чи докладені зусилля – через спостереження або бесіду з дітьми.
- важливо вести записи результатів неформального оцінювання, особливо, щоб мати всю необхідну інформацію. Ці записи можуть бути простими, з графами про граматику, лексику, мовних навичок, мотивації та загального прогресу навпроти імені кожного вихованця. Вони забезпечать педагогу корисною інформацією для створення профілю молодшого школяра.

Педагогу слід дбати, щоб тестування мало позитивний вплив на процес навчання та мотивацію дітей. Аби тести відображали дійсний рівень знань школярів, завдання потрібно комбінувати: як об'єктивні, так і суб'єктивні. Для початкової школи більше підходить неформальне оцінювання, оскільки спосіб мислення молодших школярів базується на досвіді та спілкуванні, а педагогам потрібно з'ясувати їхнє ставлення до навчання та мотивацію.

### **Функції та експоненти мови педагога**

Мова педагога має відповідати багатьом вимогам, і насамперед – навчальним функціям, які і є метою використання мови. Цих функцій багато, і вони різноманітні: наприклад, пояснення чи надання інструкцій. Для кожної навчальної функції існують різні експоненти (exponents – зразки мови). Вибір експоненти залежить від контексту навчання та мети,

потреб вихованців, віку та рівня володіння мовою. Використовуючи мову відповідно до ситуації, ми можемо стверджувати, що робимо це коректно.

- привернення уваги вихованців (*getting learners' attention*). Ця функція важлива на різних етапах заняття, наприклад, на початку виконання завдання або щоб завершили виконання завдання. Експоненти для цієї функції зазвичай бувають короткими, і педагог переважно обирає власні висловлювання для привернення уваги.

- надання вказівок (*instructing*). Педагог дає вихованцям вказівки протягом усіх етапів навчання: перед початком виконання, під час виконання (важливо, щоб вказівки в цей момент були нелінгвістичного характеру: як стати, куди дивитися, до кого звернутися) і в кінці як нагадування. Вказівки зазвичай проговорюють у наказовому способі, проте вони мають бути ввічливими – можна вживати “*Please.../ Shall you.../Can you please.../etc.*”.

- зразок (*modelling*). Педагог надає чіткий зразок потрібної форми мови. Коли педагог надає зразок усно, важливо чітко вимовляти саме те, що потрібно, аби вихованці повторили так, як це говорить педагог. Також педагог надає й письмові зразки – наприклад, на дошці, щоб діти мали їх перед очима, виконуючи завдання.

- заохочення (*encouraging*). Вихованцям іноді не вистачає впевненості, і вони соромляться відповідати перед усіма. Тому педагогу слід підтримати їх, використовуючи експоненти, що сприяють їхньому позитивному сприйняттю того, як вони виконують завдання, та можуть знизити рівень тривожності, іноді підказуючи, що саме робити далі.

- підказка (*prompting*). Щоб уникнути довгих пауз у виконанні завдання, педагог може стимулювати вихованця продовжувати діяльність, допомагає придумати ідею або згадати слово, фразу чи дію. Це може іноді здаватися схожим на заохочення. Підказуючи, педагог пропонує вихован-

цю слова, фрази, ідеї або навіть час, щоб допомогти продовжити чи пригадати. Це означає, що педагог іноді залишає своє висловлювання незавершеним, аби вихованець закінчив його за педагогом. Також можна стимулювати дитину на висловлення потрібного (eliciting).

***Основні рекомендації до мови педагога:***

- експоненти, що використовують на занятті, мають відповідати навчальній функції та меті, а також рівню володіння мовою та віку вихованців. Приклади невідповідних експонент: якщо мова педагога складніша, ніж рівень знань вихованців. Градація мови (grading the language) – це вибір відповідних експонент на правильному рівні, щоб учні могли це зрозуміти. Наприклад, для молодших школярів використовуються прості слова та фрази.

- мова педагога має бути логічною та структурованою так, щоб вихованці мали можливість навчатися. Особливого значення цей пункт набуває під час пояснення та надання вказівок: що саме і в якій послідовності треба робити.

- вихованці можуть вивчати сталі мовні одиниці (фразеологізми, ідіоми, сталі словосполучення, фразові дієслова – тобто chunks), просто постійно їх чуючи. Тож є сенс використовувати певний набір експонент для функцій у групі на ранніх етапах навчання. Як тільки вихованці засвоять певний набір експонент, можна його розширити, щоб він відповідав їхньому рівню. Працюючи з досвідченішими учнями, можна занурити їх у (expose to) мовні форми через експоненти, які використовуються.

- перед заняттям важливо продумати, які експоненти слід вживати на різних етапах заняття. У випадку, якщо педагог не спланує, які вислови будемо використовувати, він може зіткнутися з необхідністю перейти на першу мову або ж мова буде занадто складною, занадто простою чи невідповідною до ситуації.

Мова педагога – це один з дієвих чинників вивчення мови, оскільки вихованці бачать на практиці, що іноземною мовою реально можна користуватися – розуміти сказане та бути сприйнятим іншими. Тож розумно користуватися на заняттях лише іноземною мовою.

Коригування під час усного мовлення  
(correction while speaking).

Для того, щоб вказати вихованцям на помилку, існує ряд способів. Вибір може залежати від різних факторів, як-то мета завдання, вік школярів чи рівень володіння мовою.

**Коригування за допомогою знаку пальцем** (finger correction). Ця дія показує вихованцю, в якому місці свого висловлення він припустив помилки. Педагог має змогу вказати на помилку мовчки й підштовхнути дитину до самокорекції. Педагог показує одну руку і вказує на пальці один за одним, ніби це слова у вимовленому реченні. Ця стратегія працює особливо добре, якщо вихованець пропустив слово в реченні, оскільки він бачить, в якому місці висловлення має бути слово.

**Жести та міміка** (gestures and facial expressions) корисні, коли педагог не хоче переривати вихованців, але хоче показати їм, що вони припустилися помилки. Здивованого вигляду педагога часто буває достатньо, щоб вказати на проблему. Жести також можуть вказувати на різні типи помилок. Наприклад, жест, щоб вказати на необхідність минулого часу, – показати назад через плече. Жести для вказування помилок залежать від навчальної ситуації.

**Ехо-корекція** (echo correction) означає повторення того, що сказав вихованець з інтонацією вгору. Це показує, щодесь є помилка, оскільки така інтонація звучить як запитання. Ця тактика ефективна тоді, коли діти роблять незначні обмовки (slips), які вони можуть виправити самі.

**Ідентифікація помилки** (identifying the mistake). Іноді нам потрібно вказати на помилку, зосереджуючи увагу вихованців на ній. Ця тактика частіше застосовується до помилок, які зумовлюються недостатнім володінням матеріалом. Педагог може сказати: “*Ви впевнені?*”, щоб вказати на помилку. Потім можна зазначити правильний варіант.

**Відтерміноване виправлення** (delayed correction). Бувають непоодинокі випадки, коли краще не вказувати на помилку і не виправляти її одразу під час мовлення. Наприклад, коли вихованці беруть участь у рольових іграх або інших завданнях, що вимагають “вільності” мовлення (fluency).

Натомість, ми педагогу слід занотувати значні помилки, які він помічає, і по закінченні завдання, можна назвати вихованцям допущені помилки. Або ж написати неправильні варіанти на дошці та запитати, в чому тут проблема, та попросити запропонувати правильні варіанти, водночас не зазначаючи, хто саме яких помилок припустився.

**Взаємокорекція та самокорекція** (peer correction and self-correction). Взаємокорекція передбачає, що вихованці виправляють помилки один одного. Та іноді потрібно зазначити, що є помилка, щоб діти її виправили. Педагог може підказати, де помилка, повторивши частину висловлення і зупинившись перед тією частиною, яку необхідно виправити.

Інші підказки – це жести та вираз обличчя. Іноді вихованці самі помічають помилку та швидко виправляють її. Взаємокорекція та самокорекція допомагають школярам розвивати автономність та свідоміше ставитися до власних потреб у навчанні.

**Ігнорування помилок** (ignoring errors). Педагог ігнорує помилки, які належать до вищого рівня, ніж знання вихованців. Наприклад, вихованець, розповідаючи, чим він займався на вихідних, може неправильно висловитись у минулому часі. Педагог не виправляє цю помилку, оскільки школяр ще

не вивчав минулий час. Слід переформулювати частину висловлювання, але не очікувати, що вихованець виправиться. Також, можна ігнорувати обмовки (slips), оскільки вихованці можуть виправитись самостійно.

**Переформулювання** (reformulating). Це тактика, яку використовують батьки, коли їх маленькі діти помиляються. Вони правильно повторюють висловлювання, не привертаючи увагу дитини до помилки. Можна також використовувати цей метод на занятті, щоб не перебивати вихованця чи зупиняти взаємодію.

#### **Загальні рекомендації щодо коригування помилок:**

- Важливо володіти багатьма способами коригування помилок та обирати відповідно до навчального прийому, мети, типів завдань, характеристики учнівства та ситуації.

- Надмірне коригування помилок може призвести до небажання вихованців говорити на занятті через страх помилитися. Тож слід ретельно зважувати, що коригувати, а що – ні.

- Слід урізноманітнювати способи коригування помилок, обираючи найдієвіші в конкретній ситуації та уникаючи одноманітності.

- Запитання на розуміння (concept questions) можуть бути одним зі способів перевірити, чи вихованці вжили ту мовну форму, яку мали на увазі.

- Якщо кілька вихованців припускаються тієї ж самої значної помилки протягом одного чи більше занять, це іноді означає, що вся група потребує подальшої практики цього матеріалу. Якщо це незначні помилки, то вони не варті такої уваги. Якщо лише деякі школярі припускаються цієї помилки, вони можуть індивідуально попрактикуватись усно чи письмово.



## **Використання арт-педагогічних технологій як засобу творчого самовираження молодших школярів**

Для сучасної психолого-педагогічної науки залишається пріоритетною проблема пошуку ефективних технологій, завдяки яким можливо оптимізувати процеси виховання особистості, формування її системи цінностей, готовності до самореалізації у суспільстві. Значна роль у розв'язанні цієї проблеми відводиться закладам позашкільної освіти, діяльність яких охоплює вільний час дітей та молоді, заснована на добровільності. Позашкільна освіта є найбільш мобільною ланкою освіти України, що, з одного боку, відповідає державним інтересам, соціальному замовленню, а з іншого – забезпечує задоволенню потреб особистості в соціальному самовизначенні та творчій самореалізації [11, с. 5]. Однією з перспективних у цьому сенсі технологій є арт-педагогіка, яка передбачає широке використання в навчально-виховному процесі різних засобів мистецтва.

Здійснюючи наукові пошуки стосовно застосування арт-терапії в освітній системі, можемо представити позицію багатьох дослідників. Як зарубіжні автори Д. Аллан, Т. Боронська, Ч. Ірвуд, Е. Хольцман, Л. Монтанарі, Р. Сільвер, Е. Холт, М. Федорко, С. Керрел, К. Уелсби, М. Ессекс, К. Фростиг, Д. Хертз, В. Бреусенко, так і вітчизняні науковці О. Вознесенська, О. Деркач, О. Древицька, І. Зязюн, Л. Злочевська, О. Копитін, В. Кокоренко, О. Кондрицька, М. Кісельова, Л. Лебедева, Л. Мова, Л. Терлецька, визначають, що арт-технологіям властиві суттєві переваги порівнюючи з іншими методами практичної психології. Використання цих технологій дозволяють значно розширити форми роботи у психолого-педагогічній сфері з підростаючої особистості.

В сучасних умовах використання арт-терапії широко розповсюдилось в освітній сфері, де такий педагогічний напрям отримав назву арт-педагогіка. Цей напрям, за дослідженнями Л. Лебедевої, розрахований на потенційно здоро-

ву особистість. Завдяки своєму міждисциплінарному характеру арт-терапія здатна не лише здійснити терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізувати основні освітні функції.

Під поняттям “арт-педагогіка” О. Таранова розуміє галузь педагогічної науки, що вивчає специфіку інтегративного впливу всіх видів заняття мистецтвом та пробуджених ним форм продуктивної особистості на систему її соціальних зв'язків і ставлень [16].

Виходячи з того, що система освіти й виховання дітей та учнівської молоді в закладах позашкільної освіти трактується Г. Пустовітом як “суспільно чи самостійно організований процес і як результат індивідуального становлення особистості, як засіб створення людиною власного образу, неповторної індивідуальності, духовності та творчого начала за умови збереження національної ідентифікації” [14, с. 7], тому, використання системи арт-педагогічних технологій на заняттях в закладах позашкільної освіти виконує такі ж функції, як і загальноосвітніх закладах:

- виховні – використовуючи групові форми роботи, педагог будує взаємодію в дитячому колективі таким чином, щоб діти навчалися коректному спілкуванню, співчуттю, взаєморозумінню, взаємоповазі та взаємопідтримці, що, в свою чергу, позитивно впливатиме на формування міцного, дружнього колективу, забезпечуватиме орієнтацію в системі моральних норм та сприятиме формуванню у дітей морально-етичних цінностей;

- корекційні – достатньо успішно коректується образ “Я”, який раніше міг бути деформованим, покращується самооцінка, зникають неадекватні форми поведінки, налагоджуються способи взаємодії з іншими людьми. Позитивні результати можуть бути досягнуті в роботі з деякими відхиленнями у розвитку емоційної та вольової сфери дитини, оскільки арт-терапевтичні техніки застосовуються для ко-

рекції тривожності, агресивності, страхів, сором'язливості та гіперактивності молодших школярів. Діти вчаться вербалізації емоційних переживань, відкритості у спілкуванні, спонтанності. Загалом відбувається особистісний та творчий розвиток дитини, отримується новий досвід, формуються вміння та навички емоційно-вольової саморегуляції;

- психотерапевтичні – “лікувального” ефекту можна досягнути завдяки тому, що у процесі творчої діяльності створюється атмосфера емоційної теплоти, доброзичливості, емпатійного спілкування, визнання цінності особистості іншої людини, її почуттів та переживань. Відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості та успіху мобілізує цілющий потенціал емоцій;

- діагностичні – арт-терапія дозволяє отримати унікальні відомості про індивідуальні особливості розвитку учнів, їх психічний та емоційний стан. Це коректний спосіб спостереження за дитиною під час навчальної та позакласної діяльності, що дає змогу краще дізнатися про її інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, відчути її неповторність та особистісну своєрідність, виявити її проблеми. У процесі занять легко проявляється характер міжособистісних стосунків і реальне становище кожного школяра у колективі, розкриваються деякі закономірності найближчого соціального оточення;
- розвивальні – завдяки використанню різноманітних форм художньої експресії виникають умови, за яких кожна дитина переживає відчуття успіху, оскільки побічним результатом арт-терапії зазвичай є задоволення, що виникає в результаті виявлення прихованих талантів. Це не лише розвиває художні здібності, але й підвищує самооцінку дітей, сприяє укріпленню віри у власні сили [10].

В контексті нашого дослідження важливі узагальнення щодо особливостей арт-терапії, а саме: арт-терапія виступає як засіб самовираження і як творчість. Стосовно першого зазначається, що в процесі комунікації люди зазвичай користуються вербальними каналами. Проте є ситуації, коли вербальний спосіб взаємодії є неможливим (через фізичні вади, страх чи невміння висловити свою думку у словах). В цей момент незамінною стає арт-терапія, яка використовує мову візуальної, пластичної, аудіальної експресії. Арт-терапія як засіб вільного самовираження й самопізнання є інструментом дослідження й гармонізації тих сторін внутрішнього світу людини, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Тому часто арт-терапія стає єдиним способом зв'язку між людиною та суспільством. Заняття творчістю дає можливість людині зрозуміти й оцінити свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил та для спілкування із собою. У ході арт-терапевтичної роботи створюються додаткові можливості для внутрішньоособистісної комунікації, перехід на глибші рівні взаємодії з проявом внутрішніх (у тому числі неусвідомлюваних) механізмів організації поведінки, відбувається звільнення від впроваджених домінуючою культурою й ідеологією патернів поведінки й освоєння тих ролей, які найбільше відповідають глибинній природі, потребам і напрямам розвитку людини.

Розглядаючи арт-терапію як творчість, О. Вознесенська підтверджує положення, що у будь-якій сфері людської діяльності необхідні вміння приймати творчі рішення. Достатній рівень креативності дає можливість знаходити ефективні рішення й сприяє особистій професійній самореалізації та зростанню. Творчість – це вихід за рамки знань, подолання та звільнення від обмежень. Творчий процес є процесом створення принципово нового продукту, а креа-

тивність – спроможність відмовитися від стереотипних моделей мислення та дії.

Таким чином, автор називає використання арт-терапії в освіті системною інновацією, яка характеризується: комплексом теоретичних і практичних ідей, нових технологій; різноманітністю зв'язків з соціальними, психологічними і педагогічними уявленнями; відносною самостійністю (відокремленістю) від інших складових педагогічної діяльності (процесів навчання, управління та ін.); можливістю до інтеграції і трансформації [5, с. 18].

У своїй дослідженнях О. Деркач констатує, що арт-педагогіка виходить за межі традиційної мистецької освіти і спрямована на формування позитивної “Я-концепції” (на основі самопізнання і самоприйняття) та системи ціннісних орієнтацій молодшого школяра. Дослідниця наголошує на виховному потенціалі арт-педагогіки як інноваційної технології особистісно орієнтованого навчання та виховання, що здатна забезпечити гармонійне формування особистості дитини через художньо-творче самовираження, самопізнання та самореалізацію [7, с. 158].

Специфіка творчої діяльності дозволяє безпосередньо спостерігати за дитиною в процесі спонтанної творчості, наблизитися до розуміння її інтересів, цінностей, відчути її неповторне Я. У нашому дослідженні ми базуємось на науковій постановці Л. Лебедевої, яка наголошує, що виховний, розвивальний, діагностичний і корекційний процеси протікають водночас завдяки захоплюючій діяльності, в результаті якої налагоджуються емоційні, довірливі комунікативні контакти між дорослим та дитиною, пізнаються закони ефективної соціальної взаємодії [9, с. 28].

Слід зазначити, що використання арт-педагогічних технологій в навчально-виховному процесі закладів позашкільної освіти, дозволить педагогу реалізувати основне завдання позашкільної освіти розвитку креативності як здатності до

творчості та потреби до творчого самовираження. Крім того, це сприятиме формуванню позитивної “Я-концепції” молодшого школяра на основі самопізнання та самосприйняття, ефективному засвоєнню соціально прийнятних моделей поведінки і спілкування, навичок емоційної саморегуляції тощо.

Використання арт-педагогічних технологій як засобу творчого самовираження молодших школярів у позашкільній базуються на наступних принципах:

- принципі співпраці, творчого партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу. Даний принцип проявляється тому, що педагог виконує роль помічника, а молодші школярі отримують не лише знання і вміння, а й імпульс до самовираження, прояву своєї неповторної індивідуальності через знаходження нестандартних, оригінальних рішень;
- принципі новизни, який стосується прийомів та форм організації навчально-виховної роботи. Новизна виступає як основа гнучкості здобутих знань, умінь, можливості їх перенесення в нові творчі ситуації та забезпечує продуктивність роботи, оскільки є основою підтримки й пробудження інтересу до знань;
- принципі педагогічного оптимізму, за якого відбувається віра в потенційні можливості особистості та безпосереднє її демонстрування.

Враховуючи вікові особливості молодших школярів, під час використання арт-педагогічних технологій на заняттях в позашкільних навчальних закладах важливими є такі положення: безумовне прийняття кожної дитини; навчання дітей диференціювати оцінювальні судження дорослих та не переносити їх на всю особистість, що є характерним для цього вікового періоду; спілкування педагога з дитиною повинно будуватися на засадах партнерського суб’єкт-суб’єктного спілкування, при якому враховуються інтереси, особливості, почуття та переживання всіх, хто бере участь у роботі групи.

Аналізуючи потенціал використання арт-педагогіки в освітньому процесі закладів позашкільної освіти, особливу увагу варто відвести різноманіттю форм його організації:

1) *Казкотерапія* розвиває творчі можливості, розширює світогляд, допомагає розвитку самопізнання й самовдосконалення, покращує взаємодію з оточуючим світом; формує здатність до протистояння негативного емоційного впливу соціального середовища;

2) *Лялькотерапія* надає можливість визначити (психодіагностика) мотиви, підсвідомі бажання, риси характеру та моделі поведінки (в процесі взаємодії); позитивно впливає на саморозвиток особистості, підвищує самооцінку, корегує емоційну сферу, спонукає до розвитку внутрішньої мотивації та гнучкості у прийнятті рішень;

3) *Ізотерапія* – спонтанний творчий малюнок, який допомагає відчувати, зрозуміти себе і вільно виражати свої думки й почуття, відображає теперішнє та допомагає моделювати майбутнє; позитивно впливає на активізацію взаємодії абстрактно-логічного і конкретно-образного мислення, розвиває психічні процеси (зір, увагу, пам'ять, уяву, рухову координацію, мову);

4) *Фототерапія* – процес творчого самовираження, який сприяє розвитку, зціленню й адаптації, покращує взаємодію з соціумом, призводить до досягнення тих або інших позитивних психосоціальних ефектів, особистісного саморозкриття та самовиявлення;

5) *Тілесно-рухова терапія* (активні рухові вправи, вербальні способи вивільнення емоцій, різні техніки тілесної дії) відкриває розуміння свого тілесного стану та неусвідомлюваних тенденцій, потреб і конфліктів (самодіагностика), розвиває взаємодію та груповий контакт, сприяє розвитку самосвідомості й самодослідження, покращує суб'єктивне самопочуття і зміцнює психічне здоров'я;

б) *Драматерапія* надає можливість самовизначитись та відтворити нові ролі, альтернативні поведінкові стилі через драматичну дію-гру.

Вищезазначені форми можуть бути як групові так і індивідуальні, де перевага надається роботі арт-терапевтичним методом саме в групі, яка дозволяє розвивати ціннісні соціальні навички, формує адекватну самооцінку і веде до зміцнення особистісної ідентичності. Завдяки взаємній підтримки, групова робота дозволяє спостерігати результати своїх дій і їх вплив на оточуючих; дозволяє засвоювати нові ролі, розвиває навички прийняття рішень, а головне, розвиває комунікативні навички та здатність до адаптації.

Для успішного використання арт-педагогічних технологій з молодшими школярами на заняттях у закладах позашкільної освіти слід враховувати, що, по-перше, техніки і прийоми повинні підбиратися за принципом простоти і ефектності, щоб дитина не відчувала труднощів при створенні зображення за допомогою запропонованої техніки. Будь-які зусилля в ході роботи повинні бути цікаві, оригінальні і приємні дітям. Арт-терапія передбачає створення безпечних умов, що сприяють самовираженню і спонтанній активності. По-друге, цікавими та привабливими мають бути і процес створення художніх зображень, і результат. Обидві складові в рівній мірі цінні для дитини, і це відповідає природі дитячого малювання, є його особливістю. По-третє, техніки і прийоми повинні бути нетрадиційними, щоб мотивувати діяльність, спрямовувати і утримувати увагу.

Незважаючи на вибір матеріалів і дотримання вищезазначених умов, О. Сорока акцентує увагу на тому, що у *структурі кожного заняття із застосуванням арт-педагогічних технологій з молодшими школярами повинні чітко прослідковуватися наступні етапи:*

1. Налаштування на творчість. Завдання цього етапу підготувати учасників до спонтанної художньої діяльності і



внутрішньогрупової комунікації. При цьому можна використовувати ігри, рухові і танцювальні вправи, нескладні образотворчі прийоми.

2. Актуалізація візуальних, аудіальних, кінестетичних відчуттів. На цьому етапі можна використовувати малюнок у сполученні з елементами музичної і танцювальної терапії. Для арт-терапевтичних занять краще підбирати мелодійні композиції без тексту. Можна сполучати арт- і танцювально-рухову терапію.

3. Індивідуальна образотворча діяльність, що надає можливості для дослідження власних проблем і переживань. Прийнято вважати, що всі види підсвідомих процесів, у тому числі страхи, сновидіння, внутрішні конфлікти, ранні дитячі спогади, відображуються в образотворчій продукції при спонтанній творчості. Більше того, заняття візуальним мистецтвом сприяють розкриттю внутрішніх сил людини. Таким чином, людина невербальною мовою повідомляє про свої проблеми і почуття, вчиться розуміти й аналізувати свої емоції. На цьому етапі важливий процес спонтанної творчості, емоційний стан дитини, її внутрішній світ, пошук адекватних засобів самовираження. Окрім цього, цей етап передбачає непряму діагностику. Так, деякі додаткові відомості про автора можна отримати при інтерпретації малюнків відповідно до критеріїв відомих проєктивних методик.

4. Активізація вербальної і невербальної комунікації. Завдання цього етапу полягає у створенні умов для внутрішньогрупової комунікації. Кожному учаснику пропонується показати свою роботу і розповісти про неї. Ступінь відкритості і відвертості самопрезентації залежить від рівня довіри до групи, до вчителя, а також від особистісних характеристик дитини. Іноді діти можуть відмовлятися від обговорення. Тоді можна запропонувати їм скласти історію про свій малюнок і придумати для нього назву.

5. Колективна робота в малих групах. Діти придумують сюжет і програють невеликі спектаклі. Переклад травмуючих переживань у комічну форму призводить до катарсису, звільнення від неприємних відчуттів і емоцій.

6. Рефлексивний аналіз, що припускає рефлексивний аналіз у безпечній обстановці. Необхідна присутність елементів спонтанної “взаємотерапії” у вигляді доброзичливих висловлювань, позитивного програмування, підтримки. Атмосфера емоційної теплоти, емпатії, турботи дозволяє кожному учаснику відчувати приємні відчуття. На завершення заняття необхідно всім дітям подякувати і похвалити їх [15, с. 148].

Отже, форми і засоби арт-педагогіки виходять за межі традиційної освіти та можуть бути спрямовані на підвищення ефективності творчого самовираження особистості у позашкільних навчальних закладах.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підр. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності : наук. видання. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
3. Божович Л. И. Избранные психологические труды: Проблемы формирования личности. М.-Воронеж: Ин-т практической психологии, 1995. 352 с.
4. Вербицький В. В. Позашкільна освіта у вимірі ХХІ століття. Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки / за заг. ред. В. В. Вербицького. Київ: АБЕРС, 2008. 328 с.
5. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті. Київ: Шк. світ, 2007. 120 с.
6. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. Москва: Педагогика, 1986. 230 с.
7. Деркач О.О. Реалізація виховного потенціалу арт-педагогіки в умовах навчально-виховного процесу початкової школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. Вип. 8 (13). С.155-159
8. Кремень В. Г. (ред.) Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Лебедева Л.Д. Арт-терапия в педагогике. Педагогика. 2000. № 9. С. 27-34.
10. Лебедева, Л. Д. Педагогические основы арт-терапии в образовании учителя: дис. д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва: РГБ, 2003. 383 с.
11. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія [Вербицький В.В., Литовченко О.В., Ковбасенко Л.І. та ін.]; за ред. О.В. Литовченко. Київ: Педагогічна думка, 2012. 192 с.
12. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи. Рідна школа. 2003. № 2. С. 14-19.
13. Пустовіт Г. П. Формування творчої особистості у позашкільних навчальних закладах: теоретичний аспект Позашкільна освіта і виховання. 2007. № 1. С. 2-8.
14. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання: підр. Київ: Педагогічна думка, 2013. 272 с.

15. Сорока О. В. Арт-терапія як фактор збагачення творчості вчителя початкової школи. Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. Вип. 64. С. 145-151.
16. Таранова Е. В. Артпедагогический практикум по работе с дошкольниками: игры, упражнения, занятия. Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 2003. 95 с.
17. Шевченко Н. О. Особистість молодшого школяра. Н. О. Шевченко. Київ: Главник, 2008. 128 с.
18. Berthold, M., Mangubhai, F., & Batorowicz, K. (1997). *Bilingualism & multiculturalism: Study book*. Distance Education Centre, University of Southern Queensland: Toowoomba, QLD.
19. Bhela, B. (1999). Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. *International Education Journal* Vol 1, No 1.
20. Cameron, L. (2010). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge University Press.
21. Dornyei, Z. (2001). *Motivational strategies in the language classroom*. Cambridge University Press.
- Dornyei, Z., & Csizer, K. (2002). Motivational Dynamics in Second Language Acquisition: Results of a Longitudinal Nationwide Survey. *Applied Linguistics*, 23, 421-462. <https://doi.org/10.1093/applin/23.4.421>
- Dörnyei, Z., & Csizér, K. (1998). Ten commandments for motivating language learners: Results of an empirical study. *Language Teaching Research*, 2(3), 203-229.
- Hall, G., & Cook, G. (2014). Own language use in ELT: Exploring global practices and attitudes. *Language Issues: The ESOL Journal*, 25, 35-43(9).
- Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Longman.
22. McKay, P. (2010). *Assessing Young Language Learners*. Cambridge University Press.
23. Spratt, M., Pulverness, A., & Williams, M, (2012). *The TKT Course. Modules 1,2 and 3*. Cambridge University Press.
24. Thornbury, S. (2006). *An A-Z of ELT*. Macmillan ELT.
25. Thornbury, S., & Watkins, P. (2007). *The CELTA Course. Trainer's Manual*. Cambridge University Press.

## ДОДАТКИ

### Список англомовних освітніх YouTube-каналів, рекомендованих для роботи з молодших школярів



**Super Simple Songs** – добірка пісень з текстами, максимально зрозумілими для дитини. Кожен відеоролик має свою тему: цифри, протилежності, літери, конкретні фрази, вивчення тварин, птахів і звуків, які вони видають, вивчення частин тіла людини тощо.



**Wow English TV** – захоплюючі відео на різні теми. Канал дозволяє дитині бути причетним до гри і в інтерактивному форматі повторювати нові слова за ведучим. Сайт дозволяє згадати вже знайомі слова дитині і вивчити нові.



**Dream English Kids** – інтерактивний канал для молодших школярів, де вміщено багато пісень, які діти можуть повторювати слідом за ведучим на ім'я Метт, танцювати і підспівувати, вивчаючи актуальну англомовну лексику.



**Росоуо** – яскравий мультфільм з корисною лексикою. Головний герой – невгамовний і веселий забіяка Росоуо, завжди шукає собі пригоди. А допомагають йому в цьому його вірні друзі. У кожній серії «Росоуо» розглядаються цікаві теми: «Таємниця», «Подарунок», «Мильні бульбашки», «Барабан», «Хто біля телефону», «Танці», «Великі гонки», «Загадкові сліди», «Час спати» і багато інших. У процесі перегляду мультфільму дитина може тренувати сприйняття іноземної мови на слух.



**Peppa Pig Channel** - популярний мультиплікаційний персонаж Свинка Пеппа може допомогти у вивченні англійської. Кожна серія з її участю навчає дитину основам взаємодії з навколишнім світом, а допомагають Пеппі вивчати його її численні друзі і родичі. Діалоги персонажів звучать простою та зрозумілою англійською мовою, доступною молодшим школярам



**Badanamu** – ролики цього ресурсу є максимально інтерактивними, спрямованими на активізацію творчого потенціалу дитини під час гри.



**English SingSing** - основний контент цього каналу – вірші англійською мовою, які допоможуть діткам вивчити базову лексику і створити свій міні-словник. Кожен ролик присвячений певній темі, наприклад, олімпійським видам спорту або емоціям людини, і складається з двох частин: перша частина зі звуком, друга – у вигляді караоке, адже багаторазове повторення – ефективний спосіб запам'ятовування. Також на ресурсі доступні прості історії, створені на основі популярних дитячих казок.



**ELF Learning** – на цьому каналі є багато пісень і навчальних відео для запам'ятовування лексики. ELF Learning має хорошу серію мультфільмів для тих, хто тільки навчається читати: «Think. Read. Write». Перша частина роликів цієї серії представляє звуки, друга – читання буквосполучень, а третя – письмо.

### **Онлайн ресурси для молодших школярів з вивчення англійської мови**



**LearnEnglish Kids** – це сайт British Council з безкоштовними матеріалами, які допомагають дітям вивчати англійську мову. Він містить ігри, пісні та оповідання, з якими англійська запам'ятовується легко і весело. Користуватися сайтом дуже зручно, діти

можуть вчитися як разом із батьками, так і самостійно чи з друзями. “Fun and Games” – окремий розділ з веселими коміксами допоможуть молодшим школярам вивчити різні значення слів, відпрацювати скоромовки. “Listen and watch” – зібрані пісні, скоромовки різної складності для практики правильної англійської вимови, короткі оповідання з цього розділу можна друкувати й читати, або переглядати у вигляді мультфільму. “Print and make” – велика колекція розмальовок, поробок, флешкарток на закріплення англійської лексики, які допоможуть створити свої історії, зробити різні цікаві речі власними руками з паперу або прямо на сайті, а спеціальні відеоролики підкажуть, як усім користуватися. На сайті також є окремий розділ з порадами для батьків, які хочуть допомогти дітям вивчати англійську вдома.



**Quizlet** – онлайн ресурс, для вивчення нової лексики за допомогою карток, програма має великий вибір картинок для ілюстрації нового слова. Існують різні ігри для заучування слів: підібрати слово до картинки чи пояснення, потренувати написання слова та вимову, пройти тести для самоперевірки. Також артки можна роздрукувати, розрізати, і грати в гру – підбираючи зображення і пояснення до нових слів по черзі або наввипередки.



**Kahoot!** – це популярна навчальна платформа для проведення вікторин, створення тестів і освітніх ігор. У платформи є веб-версія, а також можна користуватися мобільним додатком.



У режимі Flashcards відповідаємо на питання, не маючи варіантів відповіді. Щоб перевірити відповідь – просто перевертаємо картку. Цей режим – для самонавчання, але також використовую його в якості lead-in нової теми або як quick check матеріалу минулого заняття.

У режимі Practice (схожий на multiple choice) до питання дається від двох до чотирьох варіантів відповіді. Відмінний режим для самонавчання. У режимі немає таймера для вибору правильної відповіді, відповідно більше часу, щоб подумати. В кінці проходження питань система пропонує відразу опрацювати помилки. Також є кнопочку «Continue later», так що після паузи можна повернутися і продовжити, а не проходити весь рівень.

Режими Challenge та Host live для змагальних групових ігор. Потрібно відправити школярам посилання – вони переходять по ній і приймають challenge. На головному екрані з'являються випробування, в яких ви берете участь. В цьому режимі видно хто грає, як грає, ще і дедлайн проходження можна поставити. І основна можливість – групове змагання, в якому учасники бачать результати своїх суперників.



**[Puzzlemaker](#)** – це онлайн ресурс, за допомогою якого можна створювати різні пазли – зашифровані слова, кросворди та інші словникові загадки. Зі списку можна обрати, який саме пазл потрібно створити, і перейти до створення. Програма запропонує ввести назву чи тему пазла, а в порожньому полі треба надрукувати слова, які будуть зашифровані. У пазлі Letter Tiles можна вводити речення, а програма переплутає літери, і з них потрібно буде відтворити слова.

**Тематичні матеріали до гурткових занять з англійської мови для молодших школярів**

**Тема «ACTIONS»**

**FOLLOW ME**

Follow me. Follow me. It's as easy as can be.

Follow me. Follow me. 1, 2, 3...

Clap your hands.

Spin around.

Bend your knees.

Touch the ground.

Follow me. Follow me. It's as easy as can be.

Follow me. Follow me. 1, 2, 3...

Wiggle your fingers.

Tippy toe.

Stretch up high.

Wave hello!

Follow me. Follow me. It's as easy as can be.

Follow me. Follow me. 1, 2, 3...

Flap your arms.

Stomp your feet.

Pat your back.

Take a seat!

**THIS IS THE WAY**

This is the way we wash our face,  
wash our face, wash our face.

This is the way we wash our face.

Early in the morning.

Wash wash wash wash.

Wash wash wash.

This is the way we comb our hair,  
comb our hair, comb our hair.

This is the way we comb our hair.

Early in the morning.

Comb comb comb comb.

Comb comb comb.

This is the way we brush our teeth,  
brush our teeth, brush our teeth.

This is the way we brush our teeth.

Early in the morning.

Brush brush brush brush.

Brush brush brush.

This is the way we get dressed,  
get dressed, get dressed.

This is the way we get dressed.

Early in the morning.

This is the way we go to school,  
go to school, go to school.

This is the way we go to school.

Early in the morning.

WHAT DO YOU LIKE TO DO?

What do you like to do?

I like dancing

But I don't like dancing with a bear

I like swimming

But I don't like swimming in the air

I like drawing

But I don't like drawing with a spoon

I like cooking

But I don't like cooking on the moon

I like riding a bike

But I don't like riding a shark

I like petting a soft furry dog

But I don't like petting an aardvark

Oh

I like running  
But I don't like running with a bee  
I like painting  
But I don't like painting in a tree  
I like reading  
But I don't like reading upside-down  
I like skiing  
But I don't like skiing on a merry-go-round  
I like playing hide and seek  
But I don't like playing hide and sleep  
I like singing with all my friends  
But I don't like singing with a sheep (Baaaa!)  
What do you like to do?

### WALKING WALKING

Walking walking. Walking walking.  
Hop hop hop. Hop hop hop.  
Running running running. Running running running.  
Now let's stop. Now let's stop.  
Walking walking. Walking walking.  
Hop hop hop. Hop hop hop.  
Running running running. Running running running.  
Now let's stop. Now let's stop.  
Tiptoe tiptoe. Tiptoe tiptoe.  
Jump jump jump. Jump jump jump.  
Swimming swimming swimming.  
Swimming swimming swimming.  
Now let's sleep. Now let's sleep.  
Wake up!  
It's time to go!  
Are you ready to go fast?  
Okay!  
Walking walking. Walking walking.  
Hop hop hop. Hop hop hop.

Running running running. Running running running.  
Now let's stop. Now let's stop.  
Walking walking. Walking walking.  
Hop hop hop. Hop hop hop.  
Running running running. Running running running.  
Now let's stop. Now let's stop.  
Whew!

### **Tema «ANIMALS»**

#### **WAG YOUR TAIL**

Clap clap clap your hands.  
Clap your hands with me.  
Clap them fast. Clap them slow.  
Clap your hands with me.

*Wag your tail like a dog.*

Wag wag wag your tail.  
Wag your tail with me.  
Wag it fast. Wag it slow.  
Wag your tail with me.

*Thump your chest like a gorilla.*

Thump thump thump your chest.  
Thump your chest with me.  
Thump it fast. Thump it slow.  
Thump your chest with me.

*Bend your knees like a camel.*

Bend bend bend your knees.  
Bend your knees with me.  
Bend them fast. Bend them slow.  
Bend your knees with me.

*Wiggle your ears like a hippopotamus.*

Wiggle wiggle wiggle your ears.  
Wiggle your ears with me.  
Wiggle them fast. Wiggle them slow.  
Wiggle your ears with me.

## MARY HAD A KANGAROO

Mary had a little lamb, little lamb, little lamb.

Mary had a little lamb whose fleece was white as snow.

*Mary had a little lamb, and a big giraffe?*

Mary had a big giraffe, big giraffe, big giraffe.

Mary had a big giraffe whose neck was very long.

Long, long, long, long.

Long, long, long, long.

Very very very long.

*And a rhinoceros.*

Mary had a rhinoceros, rhinoceros, rhinoceros.

Mary had a rhinoceros whose horn was very sharp. Ouch!

Sharp, sharp, sharp, sharp.

Sharp, sharp, sharp, sharp.

Very very very sharp.

*A kangaroo, too?*

Mary had a kangaroo, kangaroo, kangaroo.

Mary had a kangaroo whose pouch was very warm.

Warm, warm, warm, warm.

Warm, warm, warm, warm.

Very very very warm.

*And a camel.*

Mary had a camel, camel, camel.

Mary had a camel whose hump was very round.

Round, round, round, round.

Round, round, round, round.

Very very very round.

## I HAVE A PET

*Do you have a pet?*

*Yes, I have a dog.*

I have a pet.

He is a dog.

And he says, "Woof, woof, woof, woof, woof. Woof woof."

*I have a cat.*

I have a pet.

She is a cat.

And she says, "Meow, meow, meow, meow, meow. Meow meow."

*I have a mouse.*

I have a pet.

He is a mouse.

And he says, "Squeak, squeak, squeak, squeak, squeak. Squeak squeak."

Woof woof.

Meow meow.

Squeak squeak.

*I have a bird.*

I have a pet.

He is a bird.

And he says, "Tweet, tweet, tweet, tweet, tweet. Tweet tweet."

*I have a fish.*

I have a pet.

She is a fish.

And she says, "Glub, glub, glub, glub, glub. Glub glub."

*I have a lion.*

*A lion?!*

I have a pet.

He is a lion.

And he says, "Roar, roar, roar, roar, roar. Roar roar."

Tweet tweet.

Glub glub.

ROAR!

YES, I CAN!

Little bird, little bird, can you clap?

No, I can't. No, I can't. I can't clap.

Little bird, little bird, can you fly?

Yes, I can. Yes, I can. I can fly.

Elephant, elephant, can you fly?

No, I can't. No, I can't. I can't fly.

Elephant, elephant, can you stomp?

Yes, I can. Yes, I can. I can stomp.

Little fish, little fish, can you stomp?

No, I can't. No, I can't. I can't stomp.

Little fish, little fish, can you swim?

Yes, I can. Yes, I can. I can swim.

Gorilla, gorilla, can you swim?

No, I can't. No, I can't. I can't swim.

Gorilla, gorilla, can you climb?

Yes, I can. Yes, I can. I can climb.

Buffalo, buffalo, can you climb?

No, I can't. No, I can't. I can't climb.

Buffalo, buffalo, can you run?

Yes, I can. Yes, I can. I can run.

Boy and girls, boys and girls, can you sing?

Yes, we can. Yes, we can. We can sing.

Boys and girls, boys and girls, can you dance?

Yes, we can. Yes, we can. We can dance.

We can sing. We can dance. Yes, we can.

We can sing. We can dance. Yes, we can.

Yes, we can. Yes, we can. Yes, we can.

Yes, we can. Yes, we can. Yes, we can.

Yes, we can. Yes, we can. Yes, we can.



## LET'S GO TO THE ZOO

*Stomp like elephants.*

Let's go to the zoo.

And stomp like the elephants do.

Let's go to the zoo.

And stomp like the elephants do.

*Jump like kangaroos.*

Let's go to the zoo.

And jump like the kangaroos do.

Let's go to the zoo.

And jump like the kangaroos do.

*Swing like monkeys.*

Let's go to the zoo.

And swing like the monkeys do.

Let's go to the zoo.

And swing like the monkeys do.

*Waddle like penguins.*

Let's go to the zoo.

And waddle like the penguins do.

Let's go to the zoo.

And waddle like the penguins do.

*Slither like snakes.*

Let's go to the zoo.

And slither like the snakes do.

Let's go to the zoo.

And slither like the snakes do.

*Swim like polar bears.*

Let's go to the zoo.

And swim like the polar bears do.

Let's go to the zoo.

And swim like the polar bears do.

Let's go to the zoo.

And dance like the animals do.

Let's go to the zoo.  
And dance like the animals do.

### WALKING IN THE JUNGLE

*Let's take a walk in the jungle.*

Walking in the jungle. Walking in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

Walking in the jungle. Walking in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

One step. Two steps. Three steps forward.

One step. Two steps. Three steps back.

*Stop. Listen. What's that?*

*It's a frog!*

We're not afraid!

*Let's stomp.*

Stomping in the jungle. Stomping in the jungle. We're not  
afraid. We're not afraid.

Stomping in the jungle. Stomping in the jungle. We're not  
afraid. We're not afraid.

One step. Two steps. Three steps forward.

One step. Two steps. Three steps back.

*Stop. Listen. What's that?*

*It's a monkey!*

We're not afraid!

*Let's jump.*

Jumping in the jungle. Jumping in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

Jumping in the jungle. Jumping in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

One step. Two steps. Three steps forward.

One step. Two steps. Three steps back.

*Stop. Listen. What's that?*

*It's a toucan!*

We're not afraid!

*Let's skip.*

Skipping in the jungle. Skipping in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

Skipping in the jungle. Skipping in the jungle. We're not afraid.  
We're not afraid.

One step. Two steps. Three steps forward.

One step. Two steps. Three steps back.

*Stop. Listen. What's that?*

*It's a tiger!*

*RUN!*

### THE ANIMALS ON THE FARM

The ducks on the farm say, "Quack, quack, quack."

The mice on the farm say, "Squeak, squeak, squeak."

The chickens on the farm say, "Cluck, cluck, cluck."

"Quack. Squeak. Cluck."

The pigs on the farm say, "Oink, oink, oink."

The goats on the farm say "Meh, meh, meh."

The sheep on the farm say "Baa, baa, baa."

"Oink. Meh. Baa."

The horses on the farm say, "Neigh, neigh, neigh."

The cows on the farm say, "Moo, moo, moo."

The roosters on the farm say, "Cock-a-doodle-doo."

"Neigh. Moo. Cock-a-doodle-doo."

"Neigh. Moo. Cock-a-doodle-doo."

*Let's try it a little faster.*

The ducks on the farm say, "Quack, quack, quack."

The mice on the farm say, "Squeak, squeak, squeak."

The chickens on the farm say, "Cluck, cluck, cluck."

"Quack. Squeak. Cluck."

*Okay, a little faster.*

The pigs on the farm say, "Oink, oink, oink."

The goats on the farm say "Meh, meh, meh."

The sheep on the farm say “Baa, baa, baa.”

“Oink. Meh. Baa.”

*Okay, super fast!*

The horses on the farm say, “Neigh, neigh, neigh.”

The cows on the farm say, “Moo, moo, moo.”

The roosters on the farm say, “Cock-a-doodle-doo”

“Neigh. Moo. Cock-a-doodle-doo.”

“Neigh. Moo. Cock-a-doodle-doo.”

### **Тема «CHRISTMAS»**

#### **12 DAYS OF CHRISTMAS**

On the first day of Christmas

My true love gave to me

A partridge in a pear tree

On the second day of Christmas

My true love gave to me

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

On the third day of Christmas

My true love gave to me

Three French hens

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

On the fourth day of Christmas

My true love gave to me

Four calling birds

Three French hens

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

On the fifth day of Christmas

My true love gave to me

Five golden rings

Four calling birds

Three French hens

Two turtle doves  
And a partridge in a pear tree  
    On the sixth day of Christmas

My true love gave to me

Six geese-a-laying

Five golden rings

Four calling birds

Three French hens

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

    On the seventh day of Christmas

My true love gave to me

Seven swans-a-swimming

Six geese-a-laying

Five golden rings

Four calling birds

Three French hens

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

    On the eighth day of Christmas

My true love gave to me

Eight maids-a-milking

Seven swans-a-swimming

Six geese-a-laying

Five golden rings

Four calling birds

Three French hens

Two turtle doves

And a partridge in a pear tree

    On the ninth day of Christmas

My true love gave to me

Nine ladies dancing

Eight maids-a-milking

Seven swans-a-swimming

Six geese-a-laying  
Five golden rings  
Four calling birds  
Three French hens  
Two turtle doves  
And a partridge in a pear tree  
    On the tenth day of Christmas

My true love gave to me  
Ten lords-a-leaping  
Nine ladies dancing  
Eight maids-a-milking  
Seven swans-a-swimming  
Six geese-a-laying  
Five golden rings  
Four calling birds  
Three French hens  
Two turtle doves  
And a partridge in a pear tree

    On the eleventh of Christmas  
My true love gave to me  
Eleven pipers piping  
Ten lords-a-leaping  
Nine ladies dancing  
Eight maids-a-milking  
Seven swans-a-swimming  
Six geese-a-laying  
Five golden rings  
Four calling birds  
Three French hens  
Two turtle doves  
And a partridge in a pear tree

    On the twelfth day of Christmas  
My true love gave to me  
Twelve drummers drumming

Eleven pipers piping  
Ten lords-a-leaping  
Nine ladies dancing  
Eight maids-a-milking  
Seven swans-a-swimming  
Six geese-a-laying  
Five golden rings  
Four calling birds  
Three French hens  
Two turtle doves  
And a partridge in a pear tree  
And a partridge in a pear tree

AT THE NORTH POLE

At the North Pole.

Where the candy canes grow.

To Santa's home.

I dare not go.

For if I do.

Santa will say,

Did you ever see a sleigh made out of hay?

At the North Pole.

At the North Pole.

Where the candy canes grow.

To Santa's home.

I dare not go.

For if I do.

Santa will say,

Did you ever see a toy turn into a boy?

At the North Pole.

At the North Pole.

Where the candy canes grow.

To Santa's home.

I dare not go.

For if I do.  
Santa will say,  
Did you ever see St. Nick on a pogo stick?  
At the North Pole.

At the North Pole.  
Where the candy canes grow.  
To Santa's home.

I dare not go.  
For if I do.  
Santa will say.  
Did you ever see an elf sitting on a shelf?  
At the North Pole.

At the North Pole.  
Where the candy canes grow.  
To Santa's home.

I dare not go.  
For if I do.  
Santa will say.  
Did you ever see reindeer flying like a plane, dear?  
At the North Pole.

At the North Pole.  
Where the candy canes grow.  
To Santa's home.  
I dare not go.  
For if I do.  
Santa will say.  
Did you ever see a bee decorate a tree?  
At the North Pole  
At the North Pole.

SANTA, WHERE ARE YOU?  
t's Christmas Eve.  
Where is Santa?



Santa, Santa, where are you?

Santa, Santa, where are you?

Are you under the tree?

Are you in your sleigh?

Are you on the rooftop?

Santa, where are you?

Look. Look. Over there.

Look. Look. Over where?

Look. Look. Over there!

Santa, is that you?

No, it's Daddy.

Santa, Santa, where are you?

Santa, Santa, where are you?

Are you under the tree?

Are you in your sleigh?

Are you on the rooftop?

Santa, where are you?

Look. Look. Over there.

Look. Look. Over where?

Look. Look. Over there!

Santa, is that you?

Santa?

Ho ho ho!

Ho ho ho!

Ho ho ho ho ho!

Ho ho ho ho ho!

Ho ho ho ho ho!

Santa!!!

## 10 LITTLE ELVES

1 little, 2 little, 3 little elves,

4 little, 5 little, 6 little elves,

7 little, 8 little, 9 little elves,

10 little elves are making toys.

1 little, 2 little, 3 little elves,  
4 little, 5 little, 6 little elves,  
7 little, 8 little, 9 little elves,  
10 little elves are sewing.

1 little, 2 little, 3 little elves,  
4 little, 5 little, 6 little elves,  
7 little, 8 little, 9 little elves,  
10 little elves are painting.

1 little, 2 little, 3 little elves,  
4 little, 5 little, 6 little

### WHAT DO YOU WANT FOR CHRISTMAS?

What do you want for Christmas? Christmas? Christmas?  
What do you want for Christmas?  
Santa's on his way.

I want a train. I want a train.

I want a great big train.

A train? A train!

What do you want for Christmas? Christmas? Christmas?  
What do you want for Christmas?  
Santa's on his way.

I want a rocket. I want a rocket.

I want a great big rocket.

A rocket? A rocket!

*Prepare for lift-off...5, 4, 3, 2, 1, LIFT-OFF!*

What do you want for Christmas? Christmas? Christmas?  
What do you want for Christmas?  
Santa's on his way.

I want a robot. I want a robot.

I want a great big robot.

A robot? A robot!

What do you want for Christmas? Christmas? Christmas?  
What do you want for Christmas?  
Santa's on his way.

I want a teddy bear. I want a teddy bear.

I want a great big teddy bear.

A teddy bear? A teddy bear!

*Right leg. Left leg. Right arm. Left arm.*

*Oh no!*

What do you want for Christmas? Christmas? Christmas?

What do you want for Christmas?

Santa's on his way.

Santa's on his way!

I'M A LITTLE SNOWMAN

I'm a little snowman, look at me.

These are my buttons, 1 2 3.

These are my eyes and this is my nose.

I wear a hat and scarf. Brrr...it's cold!

I'm a little snowman, look at me.

These are my buttons, 1 2 3.

These are my eyes and this is my nose.

I wear a hat and scarf. Brrr...it's cold!

I'm a little snowman, look at me.

These are my buttons, 1 2 3.

These are my eyes and this is my nose.

I wear a hat and scarf. Brrr...it's cold!

### **Тема «HALLOWEEN»**

KNOCK KNOCK, TRICK OR TREAT?

Knock knock, trick or treat?

Who are you?

I'm a ghost. I'm a little ghost.

Knock knock, trick or treat?

Who are you?

I'm a ghost. I'm a little ghost.

Knock knock, trick or treat?

Who are you?

I'm a cowboy. I'm a little cowboy.  
Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a cowboy. I'm a little cowboy.  
    Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a witch. I'm a little witch.  
Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a witch. I'm a little witch.  
    Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a monster. I'm a little monster.  
Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a monster. I'm a little monster.  
    Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a ballerina. A little ballerina.  
Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a ballerina. A little ballerina.  
    Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a pirate. I'm a little pirate.  
Knock knock, trick or treat?  
Who are you?  
I'm a pirate. I'm a little pirate.  
    Knock knock, trick or treat?  
Happy Halloween. Happy Halloween.  
Knock knock, trick or treat?  
Happy Halloween. Happy Halloween.

## FIVE LITTLE PUMPKINS

One little pumpkin smiling, smiling.

One little pumpkin smiling, smiling.

One little pumpkin smiling, smiling.

One little pumpkin is happy.

Two little pumpkins pouting, pouting.

Two little pumpkins pouting, pouting.

Two little pumpkins pouting, pouting.

Two little pumpkins are grumpy.

Three little pumpkins yawning, yawning.

Three little pumpkins yawning, yawning.

Three little pumpkins yawning, yawning.

Three little pumpkins are sleepy.

Four little pumpkins crying, crying.

Four little pumpkins crying, crying.

Four little pumpkins crying, crying.

Four little pumpkins are sad.

Five little pumpkins laughing, laughing.

Five little pumpkins laughing, laughing.

Five little pumpkins laughing, laughing.

Five little pumpkins are playing.

## CAN YOU MAKE A HAPPY FACE?

Can you make a happy face, happy face, happy face?

Can you make a happy face? Jack-o'-lantern.

Can you make an angry face, angry face, angry face?

Can you make an angry face? Jack-o'-lantern.

Jack-o'-lantern. Jack-o'-lantern.

Jack-o'-lantern. Jack-o'-lantern.

Can you make a scared face, scared face, scared face?

Can you make a scared face? Jack-o'-lantern.

Can you make a sad face, sad face, sad face?

Can you make a sad face? Jack-o'-lantern.

Can you make a happy face, happy face, happy face?  
I can make a happy face.  
Jack-o'-lantern.

#### FIVE LITTLE MONSTERS JUMPING ON THE BED

Five little monsters jumping on the bed.  
One fell off and bumped her head.  
Mummy called the doctor and the doctor said,  
"No more monsters jumping on the bed."  
Four little monsters jumping on the bed.  
One fell off and bumped her head.  
Mummy called the doctor and the doctor said,  
"No more monsters jumping on the bed."  
Three little monsters jumping on the bed.  
One fell off and bumped her head.  
Mummy called the doctor and the doctor said,  
"No more monsters jumping on the bed."  
Two little monsters jumping on the bed.  
One fell off and bumped her head.  
Mummy called the doctor and the doctor said,  
"No more monsters jumping on the bed."  
One little monster jumping on the bed.  
She fell off and bumped her head.  
Mummy called the doctor and the doctor said,  
"No more monsters jumping on the bed."

#### GIVE ME SOMETHING GOOD TO EAT

Trick or treat? Trick or treat?  
Give me something good to eat.  
Apples, peaches, tangerines.  
Happy Happy Halloween.  
Trick or treat? Trick or treat?  
Give me something sweet to eat.

Cookies, chocolate, jelly beans.  
Happy Happy Halloween.  
Trick or treat? Trick or treat?  
Give me something sour to eat.  
Lemons, grapefruits, limes so green.  
Happy Happy Halloween.  
Trick or treat? Trick or treat?  
Give me something good to eat.  
Nuts and candy. Lollipops.  
Now it's time for us to stop.

### WHO TOOK THE CANDY?

Who took the candy from the trick-or-treat bag?  
The monster took the candy from the trick-or-treat bag.  
Who me?  
Yes, you!  
Not me!  
Then who?  
The ghost!

Who took the candy from the trick-or-treat bag?  
The ghost took the candy from the trick-or-treat bag.  
Who me?  
Yes, you!  
Not me!  
Then who?  
The witch!

Who took the candy from the trick-or-treat bag?  
The witch took the candy from the trick-or-treat bag.  
Who me?  
Yes, you!  
Not me!  
Then who?  
The pirate!

Who took the candy from the trick-or-treat bag?  
The pirate took the candy from the trick-or-treat bag.  
Who me?  
Yes, you!  
Not me!  
Then who?  
The vampire!

Who took the candy from the trick-or-treat bag?  
The vampire took the candy from the trick-or-treat bag.  
Who me?  
Yes, you!  
*Okay, okay... I took the candy.*  
*It was so delicious! It was so yummy! It was so fantastic!*

#### FIVE CREEPY SPIDERS

Five creepy spiders.  
Five creepy spiders.  
See how they crawl.  
See how they crawl.  
Crawl crawl crawl.  
Crawl crawl crawl.  
Crawl crawl crawl.  
Five creepy spiders.

Four bony skeletons.  
Four bony skeletons.  
See how they dance.  
See how they dance.  
Dance dance dance.  
Dance dance dance.  
Dance dance dance.  
Four bony skeletons.

Three black cats.  
Three black cats.  
See how they run.



See how they run.

Run run run.

Run run run.

Run run run.

Three black cats.

Two wicked witches.

Two wicked witches.

See how they fly.

See how they fly.

Fly fly fly.

Fly fly fly.

Fly fly fly.

Two wicked witches.

One white ghost.

One white ghost.

See how he haunts.

See how he haunts.

Woooooo...BOO!

Woooooo...BOO!

Woooooo...BOO!

One white ghost.

Happy Halloween. Happy Halloween.

Happy Halloween. Happy Halloween.

Spiders, skeletons, cats, and ghosts.

Spiders, skeletons, cats, and ghosts.

Spiders, skeletons, cats, and ghosts.

Happy Halloween. Happy Halloween.

### **Тема «FOOD»**

ARE YOU HUNGRY?

Are you hungry?

Yes, I am.

Are you hungry?

Yes, I am.

Mmm... a banana!

Yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum!

Are you hungry?

Yes, I am.

Are you hungry?

Yes, I am.

Mmm... an apple!

Yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum!

Are you hungry?

Yes, I am.

Are you hungry?

Yes, I am.

Mmm... grapes!

Yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum!

Are you hungry?

Yes, I am.

Are you hungry?

Yes, I am.

Mmm... watermelon!

Yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum, yum!

I'm full!

## ONE POTATO, TWO POTATOES

One potato, two potatoes, three potatoes, four.

Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

One potato, two potatoes, three potatoes, four.

Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

One potato, two potatoes, three potatoes, four.

Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

One potato, two potatoes, three potatoes, four.

Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

One potato, two potatoes, three potatoes, four.

Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

One potato, two potatoes, three potatoes, four.  
Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more.

### DO YOU LIKE BROCCOLI ICE CREAM?

Do you like broccoli?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like ice cream?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like broccoli ice cream?

No, I don't. Yucky!

Do you like donuts?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like juice?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like donut juice?

No, I don't. Yucky!

Do you like popcorn?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like pizza?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like popcorn pizza?

No, I don't. Yucky!

Do you like bananas?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like soup?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like banana soup?

No, I don't. Yuck!

### DO YOU LIKE PICKLE PUDDING?

Do you like pickles?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like pudding?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like pickle pudding?

No, I don't. Yucky!

Do you like mushrooms?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like popsicles?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like mushroom popsicles?

No, I don't. Yucky!

Do you like cauliflower?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like cupcakes?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like cauliflower cupcakes?

No, I don't. Yucky!

Do you like sushi?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like smoothies?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like sushi smoothies?

No, I don't. Yuck!

## DO YOU LIKE LASAGNA MILKSHAKES?

Do you like lasagna?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like milkshakes?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like lasagna milkshakes?

No, I don't. Yucky!

Do you like avocados?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like lollipops?

Yes, I do. Yes, I do.

Do you like avocado lollipops?

No, I don't. Yucky!

Do you like asparagus?  
Yes, I do. Yes, I do.  
Do you like cake?  
Yes, I do. Yes, I do.  
Do you like asparagus cake?  
No, I don't. Yucky!  
Do you like peanut butter?  
Yes, I do. Yes, I do.  
Do you like jelly?  
Yes, I do. Yes, I do.  
Do you like peanut butter and jelly?  
Yes, I do. Yummy!

### **Тема «OPPOSITES»**

#### **OPEN SHUT THEM**

Open shut them, open shut them.  
Give a little clap, clap, clap.  
Open shut them, open shut them.  
Put them in your lap, lap, lap.

#### *Big and small.*

Big and small. Big and small.  
Big, big, big, big. Small, small, small.  
Big and small. Big and small.  
Big, big, big, big. Small, small, small.

#### *Please. No, thank you.*

Please. No, thank you. Please. No, thank you.  
Please, please, please, please. No, thank you.  
Please. No, thank you. Please. No, thank you.  
Please, please, please, please. No, thank you.

#### *Fast and slow.*

Fast and slow. Fast and slow.  
Fast, fast, fast, fast. Slow, slow, slow.  
Fast and slow. Fast and slow.  
Fast, fast, fast, fast. Slow, slow, slow.

*Loud and quiet.*

Loud and quiet. Loud and quiet.  
Loud, loud, loud, loud. Shh...quiet.  
Loud and quiet. Loud and quiet.  
Loud, loud, loud, loud. Shh...quiet.

*Forward and back.*

Forward and back, forward and back.  
Forward, forward, forward, forward. Back back back.  
Forward and back, forward and back.  
Forward, forward, forward, forward. Back, back, back.

*Happy and sad.*

Happy and sad. Happy and sad.  
Happy, happy, happy, happy. Sad, sad sad.  
Happy and sad. Happy and sad.  
Happy, happy, happy, happy. Sad, sad, sad.

*Hot and cold.*

Hot and cold. Hot and cold.  
Hot, hot, hot, hot. Cold, cold, cold.  
Hot and cold. Hot and cold.  
Hot, hot, hot, hot. Cold, cold, cold.

*Yes and no.*

Yes and no. Yes and no.  
Yes, yes, yes, yes. No, no, no.  
Yes and no. Yes and no.  
Yes, yes, yes, yes. No, no, no.

*Good morning. Good night.*

Good morning, good night. Good morning, good night.  
Good morning, good morning. Good night.  
Good morning, good night. Good morning, good night.  
Good morning, good morning. Good night.

*“Yummy and yucky.”*

Yummy and yucky. Yummy and yucky.  
Yummy, yummy, yummy, yummy. Yucky, yucky, yucky.

Yummy and yucky. Yummy and yucky.

Yummy, yummy, yummy, yummy. Yucky, yucky, yucky.

“Up and down.”

Up and down, up and down.

Up, up, up, up. Down, down, down.

Up and down. Up and down.

Up, up, up, up. Down, down, down.

“In and out.”

In and out. In and out.

In, in, in, in. Out, out, out.

In and out. In and out.

In, in, in, in. Out, out, out.

“Over and under.”

Over and under. Over and under.

Over, over, over, over. Under, under, under.

Over and under. Over and under.

Over, over, over, over. Under, under, under.

“Left and right.”

Left and right. Left and right.

Left, left, left, left. Right, right, right.

Left and right. Left and right.

Left, left, left, left. Right, right, right.

*Near and far.*

Near and far. Near and far.

Near, near, near, near. Far, far, far.

Near and far. Near and far.

Near, near, near, near. Far, far, far.

*Clean and dirty.*

Clean and dirty. Clean and dirty.

Clean, clean, clean, clean. Dirty, dirty, dirty.

Clean and dirty. Clean and dirty.

Clean, clean, clean, clean. Dirty, dirty, dirty.

*High and low.*

High and low. High and low.  
High, high, high, high. Low, low, low.  
High and low. High and low.  
High, high, high, high. Low, low, low.

*Empty and full.*

Empty and full. Empty and full.  
Empty, empty, empty, empty. Full, full, full.  
Empty and full. Empty and full.  
Empty, empty, empty, empty. Full, full, full.

*On and off.*

On and off. On and off.  
On, on, on, on. Off, off, off.  
On and off. On and off.  
On, on, on, on. Off, off, off.

## THE WHEELS ON THE BUS

The wheels on the bus go round and round. Round and round. Round and round.  
The wheels on the bus go round and round. Round and round.  
The door on the bus goes open and shut. Open and shut. Open and shut.  
The door on the bus goes open and shut. Open and shut.  
The wipers on the bus go swish swish swish. Swish swish swish. Swish swish swish.  
The wipers on the bus go swish swish swish. Swish swish swish.  
The horn on the bus goes beep beep beep. Beep beep beep. Beep beep beep.  
The horn on the bus goes beep beep beep. Beep beep beep.  
The people on the bus go up and down. Up and down. Up and down.  
The people on the bus go up and down. Up and down.  
The engine on the bus goes, “Vroom vroom vroom. Vroom vroom vroom. Vroom vroom vroom.”



The engine on the bus goes, “Vroom vroom vroom. Vroom vroom vroom.”

The bell on the bus goes, “Ding ding ding. Ding ding ding. Ding ding ding.”

The bell on the bus goes, “Ding ding ding. Ding ding ding.”

### **Tema «PARTS OF THE BODY»**

#### **THE BATH SONG**

Can you wash your hair?

I can wash my hair.

Can you wash your feet?

I can wash my feet.

Can you wash your face?

I can wash my face.

Can you wash your knees?

I can wash my knees.

I can wash my hair.

I can wash my feet.

I can wash my face.

I can wash my knees.

This is the way we take a bath.

Can you wash your shoulders?

I can wash my shoulders.

Can you wash your toes?

I can wash my toes.

Can you wash your hands?

I can wash my hands.

Can you wash your nose?

I can wash my nose.

I can wash my shoulders.

I can wash my toes.

I can wash my hands.

I can wash my nose.

This is the way we take a bath.

MOVE!

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your.....head!

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your.....toes!

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

    Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your....chin!

    Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

    Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

    Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your....knees!

    Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

    Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

    Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your....shoulders!

    Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the left.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move, move, move, move.

Move to the right.

Stop!

Raise your arms.

Turn around.

Wiggle your fingers.

Now touch your.....tummy!

Move move move move

Move move move move

Move move move move

Move to the left.

Move move move move

Move move move move

Move move move move

Move to the right.

Stop!

Now sit down!

ME!

This is my head.

These are my eyes.

This is my nose.

These are my ears.

This is my mouth.

These are my teeth.

This is my chin.

These are my cheeks.

Sing along with me.

La, la, la, la, la.

Jump along with me.

Wiggle along with me.

Point along with me.

Head!

Eyes!

Nose!

Ears!

Mouth!

Teeth!

Chin!

Cheeks!

This is my neck.

This is my chest.

This is my back.

This is my stomach.

These are my shoulders.

These are my arms.

These are my hands.

These are my fingers.

Sing along with me.

La, la, la, la, la.

Jump along with me.

Wiggle along with me.

Point along with me.

Neck!

Chest!

Back!

Stomach!

Shoulders!

Arms!

Hands!

Fingers!

These are my legs.

These are my knees.

These are my feet.  
These are my toes.  
Sing along with me.  
La, la, la, la, la.  
Jump along with me.  
Wiggle along with me.  
Point along with me.  
Legs!  
Knees!  
Feet!  
Toes!  
Sing along with me.  
La, la, la, la, la.  
Jump along with me.  
Wiggle along with me.  
This is me!

### THE PINOCCHIO

Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!  
Everybody ready. Here we go.  
Let's do The Pinocchio.  
*Right arm!*  
Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!  
Everybody ready. Here we go.  
Let's do The Pinocchio.  
*Right arm!*  
*Left arm!*

Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!  
Everybody ready. Here we go.  
Let's do The Pinocchio.  
*Right arm!*  
*Left arm!*  
*Right leg!*

Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!  
Everybody ready. Here we go.  
Let's do The Pinocchio.  
*Right arm!*  
*Left arm!*  
*Right leg!*  
*Left leg!*

Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!  
Everybody ready. Here we go.  
Let's do The Pinocchio.  
*Right arm!*  
*Left arm!*  
*Right leg!*  
*Left leg!*  
*Chin up!*

Everybody in.  
Everybody out.  
Everybody turn around.  
Everybody shout. Hey!

Everybody ready. Here we go.

Let's do The Pinocchio.

*Right arm!*

*Left arm!*

*Right leg!*

*Left leg!*

*Chin up!*

*Turn around!*

Everybody in.

Everybody out.

Everybody turn around.

Everybody shout. Hey!

Everybody ready. Here we go.

Let's do The Pinocchio.

*Right arm!*

*Left arm!*

*Right leg!*

*Left leg!*

*Chin up!*

*Turn around!*

*Sit down!*

## HOW MANY FINGERS?

How many fingers on one hand?

How many fingers on one hand?

How many fingers on one hand?

Let's all count together.

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

How many fingers on two hands?

How many fingers on two hands?



How many fingers on two hands?

Let's all count together.

1, 2, 3, 4, 5

6, 7, 8, 9, 10

1, 2, 3, 4, 5

6, 7, 8, 9, 10

Clap clap clap your hands.

Clap clap clap your hands.

Clap clap clap your hands.

Clap your hands with me.

Let's count our toes.

How many toes on one foot?

How many toes on one foot?

How many toes on one foot?

Let's all count together.

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

1, 2, 3, 4, 5

How many toes on two feet?

How many toes on two feet?

How many toes on two feet?

Let's all count together.

1, 2, 3, 4, 5

6, 7, 8, 9, 10

1, 2, 3, 4, 5

6, 7, 8, 9, 10

Stomp stomp stomp your feet.

Stomp stomp stomp your feet.

Stomp stomp stomp your feet.

Stomp your feet with me.

1, 2, 3, 4, 5

6, 7, 8, 9, 10

## MY TEDDY BEAR

My teddy bear has two eyes, two eyes, two eyes.

My teddy bear has two eyes. I love my teddy bear.

My teddy bear has one nose, one nose, one nose.

My teddy bear has one nose. I love my teddy bear.

My teddy bear has two ears, two ears, two ears.

My teddy bear has two ears. I love my teddy bear.

My teddy bear has two arms, two arms, two arms.

My teddy bear has two arms. I love my teddy bear.

My teddy bear has two legs, two legs, two legs.

My teddy bear has two legs. I love my teddy bear.

My teddy bear has four paws, four paws, four paws.

My teddy bear has four paws. I love my teddy bear.

## ONE LITTLE FINGER

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your head. Head!

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your nose. Nose!

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your chin. Chin!

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your arm. Arm!

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your leg. Leg!

One little finger, one little finger, one little finger.

Tap tap tap.

Point your finger up.

Point your finger down.

Put it on your foot. Foot!

Put it on your leg. Leg!

Put it on your arm. Arm!

Put it on your chin. Chin!

Put it on your nose. Nose!

Put it on your head. Head!

Now let's wave goodbye. Goodbye!

## BRUSH YOUR TEETH

Brush your teeth up and down.

Brush your teeth round and round.

Brush your teeth from left to right.

Brush your teeth in the morning and night.

Brush brush brush.

Brush brush brush.

Brush your teeth in the morning and night.

Brush your teeth to keep them white.

Brush your teeth so your smile is bright.

Brush your teeth. It's so much fun.

Brush your teeth when the day's begun.

Brush brush brush.

Brush brush brush.

Brush your teeth when the day's begun.

Brush your teeth, just open wide.  
Brush your teeth from side to side.  
Brush your teeth you sleepy head.  
Brush your teeth before you go to bed.  
Brush brush brush.  
Brush brush brush.  
Brush your teeth before you go to bed.

### **Tema «CLOTHES»**

#### **THIS IS THE WAY WE GET DRESSED**

This is the way we put on our T-shirt,  
put on our T-shirt, put on our T-shirt.  
This is the way we put on our T-shirt.  
We get dressed every day.

This is the way we put on our pants,  
put on our pants, put on our pants.  
This is the way we put on our pants.  
We get dressed every day.

This is the way we button our shirt,  
button our shirt, button our shirt.  
This is the way we button our shirt.  
We get dressed every day.

This is the way we put on our socks,  
put on our socks, put on our socks.  
This is the way we put on our socks.  
We get dressed every day.

This is the way we tie our shoes,  
tie our shoes, tie our shoes.  
This is the way we tie our shoes.  
We get dressed every day.

This is the way we zip up our jacket,  
zip up our jacket, zip up our jacket.  
This is the way we zip up our jacket.  
We get dressed every day.

## PUT ON YOUR SHOES

Put on your shoes, your shoes, your shoes.

Put on your shoes, your shoes, your shoes.

Put on your shoes.

Let's go outside.

Hurry up. Hurry up. Hurry hurry up.

Put on your jacket, your jacket, your jacket.

Put on your jacket, your jacket, your jacket.

Put on your jacket.

Let's go outside.

Hurry up. Hurry up. Hurry hurry up.

Put on your scarf, your scarf, your scarf.

Put on your scarf, your scarf, your scarf.

Put on your scarf.

Let's go outside.

Hurry up. Hurry up. Hurry hurry up.

Put on your hat, your hat, your hat.

Put on your hat, your hat, your hat.

Put on your hat.

Let's go outside.

Hurry up. Hurry up. Hurry hurry up.

Put on your shoes.

Your jacket.

Your scarf.

And your hat.

Hurry up. Hurry up. Hurry hurry up.

## Матеріал до сторітеллінгу

### Build a Sentence!

- Roll the dice.
- Write the words.
- Say the sentence!



### For example:

(2)Who + (7)Action +(8)Where + (5)When =  
*My brother sleeps under the table every day.*

WHO?		ACTION	
2	My brother	2	Dance
3	Alice	3	cook
4	Max and Nick	4	jump
5	The dog	5	draw
6	Her uncle Tom	6	Play
7	The Queen	7	sleep
8	I	8	drive
9	The football team	9	sing
10	You	10	eat

  

WHERE?		WHEN?	
2	at the bus stop	2	in the morning
3	in the cinema	3	at 10 pm
4	in bed	4	in the afternoon
5	in class	5	every day
6	in the wardrobe	6	on Friday evening
7	on the roof	7	at 6 am
8	under the table	8	on Monday
9	on the beach	9	at the weekend
10	at the supermarket	10	at 3:30

Навчальне видання

**Бойко Анна Едуардівна**

**ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ  
ОСВІТИ ДЛЯ ВИХОВАНЦІВ МОЛОДШОГО  
ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*Методичні рекомендації*

Технічний редактор *О.М. Корнілов*  
Комп'ютерна верстка *В.М. Яценко*  
Оформлення обкладинки *А.С. Дудник*

Підп. до друку \_\_. \_\_. 2020. Формат 60x84 1/16.  
Обл. вид. арк. 3,4. Зам. № 755.

Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД»  
Свідоцтво про реєстрацію серія ДК № 195 від 21.09.2000.  
25006, м. Кропивницький, вул. Декабристів, 29  
тел./факс (0522) 32-08-32, 32-17-05  
E-mail: [design@imex.kr.ua](mailto:design@imex.kr.ua)